

Anu Kettunen
Jenny Mielonen

KOULUKIUSAAMISEN
ILMENEMINEN MIKKELIN
AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Marraskuu 2015

MAMK

University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

	Opinnäytetyön päivämäärä 19.11.2015
Tekijät Anu Kettunen & Jenny Mielonen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutus
Nimeke Koulukiusaamisen ilmeneminen Mikkelin ammattikorkeakoulussa	
Tiivistelmä <p>Suomessa koulukiusaamista on tutkittu 1970-luvulta alkaen. Korkeakoulukiusaaminen on kuitenkin jäänyt näiden tutkimusten varjoon. Valtakunnallisesti korkeakoulukiusaamista tutkittiin ensimmäisen kerran Suomessa vuonna 2008 Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa. Tutkimusaineisto osoitti, että neljännes korkeakouluopiskelijoista oli ollut opiskeluaikanaan vähintään satunnaisen kiusaamisen kohteena.</p> <p>Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan Mikkelin ammattikorkeakoulussa esiintyvää kiusaamista. Opinnäytetyössä kiinnitetään erityistä huomiota kiusaamisen jatkumoon sekä sen ilmenemismuotoihin. Tutkimuksessa selvitettiin myös opiskelijoiden mielipiteitä kiusaamistilanteiden puuttumiseen sekä kiusaamisen ennaltaehkäisyn keinoihin. Opinnäytetyö antaa ajankohtaista tietoa korkeakoulukiusaamisesta ja sen tarkoituksena on lisätä ihmisten tietoisuutta korkeakoulukiusaamisesta. Aineisto kerättiin kyselyllä (n=514) ja aineiston käsittelyyn käytettiin IBM SPSS Statistics - tilasto-ohjelmaa. Tutkimuksen kohteena olivat Mikkelin ammattikorkeakoulun Kasarmin kampuksen suomenkielisen päivätoteutuksen opiskelijat.</p> <p>Kyselyyn vastanneista opiskelijoista 8,8 % oli kokenut satunnaista kiusaamista Mikkelin ammattikorkeakoulussa. Tutkimustulokset osoittavat, että kiusaaminen ilmenee monella eri tapaa, ja se jatkuu koulutusasteelta seuraavalle. Keskeisimpiä keinoja, joilla opiskelijat haluaisivat ehkäistä kiusaamista, ovat ryhmäyttäminen, valistaminen ja kiusaamisesta tiedottaminen. Suurin osa opiskelijoista toivoi, että korkeakoulussa tapahtuvaan kiusaamiseen puuttuisi kolmas osapuoli.</p>	
Asiasanat Korkeakoulukiusaaminen, ilmenemismuodot, jatkumo, ryhmä	
Sivumäärä 47 + 5	Kieli Suomi
Huomautus LIITE 1. Kyselylomake	
Ohjaavan opettajan nimi Sari Miettinen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskeluhoolto Kuraattori Kirsi Kämäräinen

DESCRIPTION

	Date of the bachelor's thesis 19.11.2015
Authors Anu Kettunen & Jenny Mielonen	Degree program and option Civic Activities and Youth work
Name of the bachelor's thesis School bullying in Mikkeli University of Applied Sciences	
Abstract <p>School bullying has been studied in Finland since the 1970s. Most previous studies, however, do not focus on bullying in higher level education. First studies about bullying in higher level education were conducted in University students' nationwide health research in 2008. The data indicated that a quarter of university students had experienced at least occasional bullying during their academic studies.</p> <p>This thesis studies school bullying at Mikkeli University of Applied Sciences. Special attention has been paid to the continuum and different forms of school bullying. Students' opinions on intervening in bullying situations and possible ways of prevention were also studied. The thesis provides up-to-date information on bullying on higher education level, and the aim is to increase people's awareness of the subject. The data was gathered through a questionnaire (n=514) and analysed with IBM SPSS Statistics - software. The target group of the study consisted of full-time students of Mikkeli University of Applied Sciences in degree programs taught in Finnish.</p> <p>8.8 percent of the respondents had experienced occasional bullying at Mikkeli University of Applied Sciences. The results indicate that there are several forms of bullying and it continues from lower education levels to higher levels. The most common forms of prevention that students would want to use are group formation, raising awareness of the consequences and open communication regarding bullying. The majority of the students hoped, that a third party would intervene in higher education level bullying.</p>	
Subject headings Bullying on higher education level, forms, continuum, group	
Pages 47 + 5	Language Finnish
Remarks, notes on appendices Appendix 1. Questionnaire	
Tutor Sari Miettinen	Bachelor's thesis assigned by Students' welfare office of Mikkeli University of Applied Sciences, Kirsi Kämäräinen

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	KIUSAAMISEN ILMENEMINEN	2
2.1	Kiusaamisen määritelmiä.....	2
2.2	Kiusaamisen ilmenemismuodot.....	5
2.2.1	Fyysinen vahingoittaminen.....	6
2.2.2	Sanallinen kiusaaminen	6
2.2.3	Eristäminen ja syrjiminen	7
2.2.4	Kaverisuhteiden vahingoittaminen	8
2.2.5	Ärsytyksestä johtuva kiusaaminen.....	9
2.2.6	Sukupuolinen häirintä	9
2.2.7	Teknologiavälitteinen kiusaaminen	10
3	KIUSAAMINEN ILMIÖNÄ	11
3.1	Kiusaamiseen johtavat tekijät	11
3.2	Kiusaamisen eteneminen	12
3.3	Kiusaamisen vaikutukset yksilöön	14
3.4	Suomalaisissa korkeakouluissa esiintyvä kiusaaminen	16
3.5	Työpaikkakiusaaminen	18
3.6	Ryhmän vaikutuksen kiusaamisilmiöön.....	20
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	23
4.1	Tutkimuksen kohdejoukko	23
4.2	Tutkimusongelmat	23
4.3	Aineistonkeruumenetelmä	24
4.4	Aineisto.....	25
4.5	Analyysimenetelmä	26
5	TULOKSET	28
5.1	Kiusaaminen Mikkelin ammattikorkeakoulussa.....	28
5.2	Kiusaamisen jatkumo.....	38
5.3	Kiusaamistilanteisiin puuttuminen ja niiden ehkäiseminen	41
6	POHDINTA	42
	LÄHTEET	48

LIITE

1 Kyselylomake

1 JOHDANTO

Outo – omalaatuinen, ruma – persoonallinen. Suomen lukiolaistenliiton Kutsu mua – kampanja levisi sosiaalisessa mediassa syksyllä 2014. Kampanjan tarkoituksena oli puuttua kiusaamiseen sekä lopettaa siihen liittyvä hiljainen hyväksyntä. Koulukiusaamisen vastaisia kampanjoita on toteutettu viime vuosien aikana, eikä ihme, sillä koulukiusaaminen on ollut puheenaiheena 2000-luvulla. Suomessa huolestuttiin koulukiusaamisesta jo 1990-luvulla ja panostusta sen ehkäisyyn lisättiin asteittain, kunnes 2000-luvun alussa tapahtui Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat. Jokelan tragedian ampuja oli kärsinyt koulukiusaamisesta koko opintojensa ajan, ja tämä saattoi olla yksi motiivi koulusurmaan muiden syiden kanssa. 2000-luvun koulusurmat pakottivat panostamaan koulukiusaamisen vastaiseen työhön. (Suomi on...2015.)

Suomessa koulukiusaamista on tutkittu 1970-luvulta alkaen (Lapsen oikeuksien... 2006). Korkeakoulukiusaaminen on kuitenkin jäänyt näiden tutkimusten varjoon. Valtakunnallisesti korkeakoulukiusaamista tutkittiin ensimmäisen kerran Suomessa vuonna 2008 Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa. Tutkimusaineisto osoitti, että neljännes korkeakouluopiskelijoista oli ollut opiskeluaikanaan vähintään satunnaisen kiusaamisen kohteena.

Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskeluhooltoon tuli syksyn 2014 aikana tietoon koulukiusaamistapauksia. Opiskeluhoolto tarvitsi kartoituksen Mikkelin ammattikorkeakoulun sisällä tapahtuvasta koulukiusaamisesta, koska aiheesta ei ole aiempaa tutkimustietoa. Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskeluhoollon kuraattori Kirsi Kämäräinen lähti opinnäytetyöhön mukaan työelämän yhteistyökumppanina.

Tämä opinnäytetyö käsittelee Mikkelin ammattikorkeakoulussa tapahtuvaa koulukiusaamista, sen yleisyyttä ja ilmenemismuotoja. Kiusaaminen käsitetään tässä opinnäytetyössä seuraavasti ”Oppilas joutuu yhden tai useamman muun oppilaan toistuvan loukkaamisen, vahingoittamisen ja/tai syrjimisen kohteeksi pystymättä puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun”. Opinnäytetyössä tarkastellaan myös kiusaamisen jatkumoa aiemmista kouluajoista korkeakouluopintoihin. Korkeakoulukiusaamista on tutkittu aikaisemmin vähän, joten tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa Mikkelin ammattikorkeakoululle uutta ja ajankohtaista tietoa.

Opinnäytetyön tutkimusongelmiksi rajautuivat seuraavat kysymykset:

1. Kuinka paljon kiusaamista esiintyy Mikkelin ammattikorkeakoulussa?
2. Millaista kiusaamista esiintyy?
3. Miten kiusaamisen jatkumo on havaittavissa?
4. Miten kiusaamista voitaisiin ehkäistä?
5. Kuinka kiusaamiseen tulisi puuttua?

Tutkimuksen kohdejoukkona ovat Mikkelin ammattikorkeakoulun Kasarmin kampuksen opiskelijat. Tutkimuksesta rajattiin pois kaikki Savonniemen kampuksen opiskelijat, Kasarmin kampuksen monimuoto- sekä englanninkielisissä koulutuksissa opiskelevat opiskelijat. Tutkimusaineiston keruu tapahtui kyselylomakkeilla, joita kerättiin Kasarmin kampuksella maaliskuussa 2015. Kyselylomake löytyy liitteestä 1. Tutkimuksen aineisto koostuu n=514 vastauslomakkeesta. Tämän opinnäytetyön avulla saadaan ajankohtaista tietoa, jota voidaan hyödyntää Mikkelin ammattikorkeakoulussa korkeakoulukiusaamisen vastaiseen työhön.

2 KIUSAAMISEN ILMENEMINEN

2.1 Kiusaamisen määritelmiä

Kiusaaminen on vanha ilmiö, jota on kuitenkin tutkittu suunnitelmallisemmin vasta 1970-luvun alkupuolelta lähtien aina tähän päivään asti. Kiusaamisen määritelmät ovat vaihdelleet hyvin laajasta määritelmästä kapea- alaiseen käyttäytymisen määrittelyyn. (Hamarus 2006, 47.) Herkaman (2012, 20 – 21) mukaan kiusaamisen määritelmät eroavat toisistaan sen suhteen, missä määrin niissä korostetaan kiusaamisessa havaittavia elementtejä. Näitä elementtejä ovat esimerkiksi erilaiset loukkaavan viestinnän muodot, niiden pitkäkestoisuus ja toistuvuus, kiusaajan tahallinen ja tietoinen toiminta, vallan epätasainen jakautuminen kiusaajan ja kiusatun välisessä vuorovaikutussuhteessa, kiusaaminen ryhmäilmiönä, kiusatun provokatiivinen käyttäytyminen ja kiusaamisen aiheuttamat kielteiset tuntemukset. Oleellista on kuitenkin huomioida kiusatun oma kokemus kiusaamisesta (Kiusaamisen määrittely). Se minkä joku kokee pilana tai vitsinä, voi toisesta tuntua jopa väkivallalta.

Useat tutkijat (ks. esim. Hamarus 2008; Höistad 2003; Olweus 1992; Pörhölä 2008; Salmivalli 2010) ovat määritelleet kiusaamiselle ominaispiirteitä, joilla se voidaan erottaa yksittäisistä tapahtuneista konflikteista. Näitä ominaispiirteitä voidaan eritellä esimerkiksi niin, että kiusaaminen on toistuvaa, yhteen henkilöön kohdistuvaa negatiivista suoraa tai epäsuoraa toimintaa. Se voi olla myös henkistä, jolloin sitä on vaikeampi havaita ja todistaa. Suoralla kiusaamisella tarkoitetaan kiusatun fyysistä ja sanallista satuttamista. Epäsuoralla kiusaamisella taas tarkoitetaan kiusatun satuttamista kiertoteitse vahingoittamalla hänen vuorovaikutussuhteitaan tai sulkemalla hänet pois joukosta. Epäsuora kiusaaminen on usein hyvin hienovaraista ja siksi vaikeasti havaittavaa. Epäsuoran ja suoran kiusaamisen olennaisin ero on siinä, että epäsuorasti kiusaava ei joudu suoraan kontaktiin kiusattavan henkilön kanssa ja voi näin välttää syytökset kiusaamisesta. (Mäntylä ym. 2013, 19; Saarikoski 2001, 222; Mitä kiusaaminen on? Mannerheimin lastensuojeluliitto.) Seuraavissa kappaleissa käsitellään kiusaamisen monia määritelmiä.

Puheviestinnän professori Maili Pörhölä (2008, 95) määrittelee kiusaamista seuraavasti: ”Oppilas joutuu yhden tai useamman muun oppilaan toistuvan loukkaamisen, vahingoittamisen ja/tai syrjimyksen kohteeksi pystymättä puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun.” Kiusaaminen voidaan erottaa kahteen eri muotoon, suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen. Suoralla kiusaamisella tarkoitetaan fyysistä päällekkäystä tai sanallista kiusaamista, kun taas epäsuoralla kiusaamisella tarkoitetaan esimerkiksi eristämistä, syrjimistä tai juorujen ja huhujen levittämistä. (Pörhölä 2008, 95.)

Olweus (1992, 14 – 15) määrittelee kiusaamisen seuraavasti: ”Yksilöä kiusataan tai hän on kiusaamisen uhri, jos hän on toistuvasti tai pidempään alttiina yhden tai useamman muun henkilön negatiivisille teoille.” Negatiivinen teko on kyseessä silloin, kun joku tahallisesti tuottaa tai yrittää tuottaa toiselle vammoja tai epämiellyttävän olon. Negatiivisia tekoja voidaan tuottaa sanoin, fyysistä kontaktia käyttäen, elein, ryhmästä sulkemalla tai kieltäytymällä noudattamasta toisen toiveita. Fyysinen satuttaminen voi olla esimerkiksi tönimistä, lyömistä ja potkimista. Loukkaavilla sanoilla taas tarkoitetaan uhkailua, hännämistä, nimittelyä, erilaisilla teoilla ryhmästä pois sulkemista, ilmehtimistä ja korostettujen eleiden käyttöä. Näissä määritelmissä Olweus (1992, 15) korostaa toistuvuutta ja jatkuvuutta sekä ryhmän voimasuhteiden epätasapainoa, jolloin negatiivisen teon kohteen on vaikea puolustautua. Vaikka

Olweus korostaa kiusaamisen toistuvuutta tuo hän esiin myös sen, että yksi yksittäinen loukkaava tapahtuma voi joissakin tilanteissa täyttää kiusaamisen tunnusmerkit, etenkin, jos kyseessä on vakava teko.

Höistad (2003, 79 – 80) taas toteaa, että on tärkeää huomata kuinka yksittäiset tapahtumat, vaikka ne olisivat epämiellyttäviä, eivät vielä ole kiusaamista. Hän määrittelee kiusaamisen seuraavasti: ”Kun yksi tai useampi toistuvasti ja pidemmän ajan kuluessa kohdistaa tietoista ja aktiivista kielteistä käytöstä yhtä tai useampia kohtaan tai sulkee heidät pois joukostaan.” Jotta jokin käyttäytyminen voidaan määritellä kiusaamiseksi, sen täytyy olla systemaattista: aktiivisen pahantahtoisen toiminnan tai joukosta pois-sulkemisen on kohdistuttava tiettyyn ihmiseen tai ihmisiin, sen on toistuttava usein ja tapahduttava tietyn ajanjakson kuluessa.

Salmivalli (2010, 13) nostaa esille toistuvuuden lisäksi kiusaamiselle ominaisen osapuolten epätasaväkisyyden. Epätasaväkisyydellä tarkoitetaan tilannetta, jossa kiusaaja on jollain lailla kiusattua vahvempi. Tämä epätasaväkisyys voi perustua esimerkiksi ikään, fyysiseen kokoon sekä voimaan, asemaan ryhmässä, kiusaajan tukijoukkoihin tai joihinkin muihin ominaisuuksiin tai resursseihin. Olennaista tilanteessa kuitenkin on, että kiusaajalla on valtaa ja voimaa, jonka avulla hän saa yliotteen kiusatusta. Tässä tapauksessa kiusaaja käyttää valtaa ja voimaa väärin kiusattua kohtaan. Lehtonenkin (2003, 152) toteaa, että kiusaamisessa on kyse valtasuhteiden epätasapainosta. Hänen mukaan kiusaaminen tapahtuu ryhmässä ja kiusatun sekä kiusaajan lisäksi ryhmäläiset voivat ottaa jonkin muun aseman. Näitä asemia ovat kiusaajan apuri, kiusaamisen vahvistaja, kiusatun puolustaja tai ulkopuolinen tarkkailija. Toistuvassa kiusaamisessa muutkin kuin kiusaaja alkavat nähdä kiusatun arvottomana ja kiusaamisen ansaitsevana.

Hamarus (2008, 12) toteaa, että kiusaamistapauksissa epätasapaino voi olla ruumiillisista, henkistä tai sosiaalista. Ruumiillinen epätasapaino etenkin pojilla tarkoittaa sitä, että toinen on fyysisesti vahvempi tai isokokoisempi kuin toinen. Henkinen epätasapaino taas tarkoittaa sitä, että toinen on henkisesti alakynnessä eikä pysty puolustautumaan tasaveroisesti toista vastaan. Käytännössä tämä näkyy niin, että kiusaaja käyttäytyy alistavasti, on sanavalmiimpi ja äänekkäämpi tai osaa manipuloida muut oppilaat puolelleen. Tässä tapauksessa kiusattu voi olla epävarma, hiljainen, pelokas tai käyttäytyä kohteliaasti ja hillitysti. Sosiaalisella epätasapainolla tarkoitetaan sitä, että

kiusaajalla on esimerkiksi enemmän kavereita ympärillään, kun taas kiusatulla ei ole yhtään ystävää. Kahden yhtä vahvan oppilaan keskeinen nahistelua ei näin ollen ole kiusaamista. Hamarus liittyy kiusaamisen määrittelyyn myös tarkoituksellisuuden; tiedostamattaan ei kukaan kiusaa.

Tarkoituksellisuus nousee esille myös KiVa – koulu hankkeen vanhempien oppaassa. Oppaassa kiusaaminen on määritelty yhden ja saman oppilaan toistuvaksi ja tahalliseksi pahan mielen tuottamiseksi. Kiusaajia voi olla yksi tai useampi ja kiusatun on vaikea puolustautua heitä vastaan. Toistuvuudella tarkoitetaan sitä, että sama oppilas joutuu yhä uudestaan muiden aiheuttaman vahingoittavan toiminnan kohteeksi. Tahallisuudella taas tarkoitetaan sitä, että tekojen tarkoitus todella on loukata. Joskus toista ihmistä voi loukata vahingossa, jolloin se ei ole kiusaamista. (Mitä kiusaaminen on? Vanhempien opas.)

2.2 Kiusaamisen ilmenemismuodot

Kiusaamisesta on erotettavissa monia erilaisia ilmenemismuotoja. Ilmenemismuotoihin vaikuttaa mm. sukupuoli, teknologia, valtasuhteet, fyysinen olemus ja erilaisuus. Ilmenemismuodot vaihtelevat suuresti ”harmittomasta” nimittelystä vakavaan fyysiseen väkivaltaan. Kiusaaminen voi olla joko kahden henkilön välistä tai tapahtua ryhmässä. Myös ympäröivällä yhteisöllä on vaikutusta sekä kiusaajaan, että kiusattuun.

Vartia – Väänänen (2003, 12) mukaan kiusaaminen voi alkaa kahdesta eri lähtökohdasta. Ensimmäinen on ristiriitaan pohjautuva kiusaaminen. Tällaisessa tapauksessa kiusaamisen taustalla voi olla jokin kiista, joka ilmenee yhteisössä kasautuneena konfliktina. Yhteisöstä löytyy usein myös salliva sosiaalinen ympäristö, joka mahdollistaa kiusaamisen. Toinen lähtökohta on satunnaisesti kiusaamisen kohteeksi valikoitunut yksilö. Tällaisessa tilanteessa uhri ei välttämättä ole tehnyt mitään provosoivaa tai käyttäytynyt muutoin negatiivisesti, vaan hänet kohdistetaan kiusatuksi jostain tietystä syystä. Tällainen syy voi olla esimerkiksi ensimmäinen nainen miesvaltaisella työpaikalla. Uhri saattaa joutua vahingossa tilanteeseen, jossa jokin ryhmä tai yksilö haluaa ilmentää valtaansa kiusaamisen muodossa. (Vartia-Väänänen 2003, 12.)

2.2.1 Fyysinen vahingoittaminen

Fyysinen vahingoittaminen tai äkillinen päällekyäminen käynnistyy usein ilman mitään varsinaista syytä. Kiusaamisen muotona tämä tarkoittaa rajua fyysistä vahingoittamista kuten esimerkiksi hakkaamista, lyömistä, potkimista, tönimistä tai muuta vastaavaa fyysisesti vahingoittavaa toimintaa. (Hamarus 2006, 76) Näiden lisäksi myös toisen tavaroiden vahingoittaminen tai johonkin tekoon pakottaminen nähdään fyysisenä vahingoittamisena. (Aho & Laine 1997, 228; Mitä kiusaaminen on? Mannerheimin lastensuojeluliitto.) Tapauksesta riippuen fyysisen vahingoittamisen taustalla on voinut olla esimerkiksi aikaisempi kina, joka lopulta johtaa äkilliseen fyysiseen päällekyämiseen. Fyysinen vahingoittaminen saattaa kuitenkin joissain tapauksissa kohdentua myös täysin ulkopuoliseen henkilöön. (Hamarus 2006, 76) Hamaruksen (2008, 53) mukaan äkillinen päällekyäminen voi myös olla alku, tai päätös pitkään jatkuneelle kiusaamiselle. Tällaisesta kiusaamisesta voidaan käyttää myös termiä fyysinen väkivalta tai fyysinen aggressio. Fyysinen ja psyykinen väkivalta on rangaistava teko Suomen rikoslain (19.12.1889/39) 21. luvun 5. §:n mukaan. Pykälässä viisi todetaan: ”Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.” (Rikoslaki 21.4.1995/578.) Psyykkisen väkivallan muotoja ovat esimerkiksi halveksuminen, eristäminen ja syrjiminen, joita käsitellään tarkemmin seuraavissa kappaleissa.

2.2.2 Sanallinen kiusaaminen

Hamaruksen (2008, 46) mukaan sanallisella kiusaamisella tarkoitetaan lähinnä sanojen kautta toiselle henkilölle aiheutettua pahaa mieltä. Se voi esiintyä esimerkiksi haukkumisena, nimittelynä, pilkkaamisena, ivaamisena, uhkailuna, ilkeämielisenä vihjailuna tai halventavana tapana puhua toisesta. (Hamarus 2008, 46; Mitä kiusaaminen on? Mannerheimin lastensuojeluliitto.) Jotkut tutkijat käyttävät sanallisesta kiusaamisesta myös termiä verbaalinen aggressio. Sanallista kiusaamista tapahtuu myös epäsuorasti, jolloin se tarkoittaa juorujen ja huhujen levittämistä toisesta. Sanalliseen kiusaamiseen liitetään usein myös eleitä, matkimista ja lievää fyysistä kontaktia. Tekojen tarkoituksena on osoittaa kiusaajan valta-asemaa yhteisössä ja halventaa kiusattua.

Kiusaajaakin voidaan nimitellä. Tässä tapauksessa kiusaaja ikään kuin puolustautuu nimittelemällä, sillä hän pelkää itse joutuvansa kiusatuksi. Nimittely voi olla myös yhteisön tapa viestiä, jos yhteisössä on useita henkilöitä, jotka pelkäävät joutuvansa itse kiusan kohteeksi. Pahimmassa tapauksessa kiusaaminen voi kehittyä, jolloin haukkumiseen käytettyjen nimitysten merkitykset usein laajenevat ja samalla kiusaamiseen liitetään uusia muotoja, esimerkiksi eristäminen ja fyysinen väkivalta. (Hamarus 2008, 46 – 47.)

Tiedostamatonta kiusaamista on havaittu olevan kahdenlaista. Ensimmäisessä tapauksessa kiusattu voi olla tietämätön omasta kiusaamisestaan. Kiusaaminen voi olla esimerkiksi ilkkumista, pilkkaamista ja kiusatun nöyryyttämistä hänen tajuamatta tilanetta. Kiusattu ei välttämättä koe häneen kohdistuvaa kiusaamista kiusaamiseksi, vaan tulkitsee tämän esimerkiksi leikiksi. Mielenkiintoisinta on, että yhteisön muut jäsenet tulkitsevat toiminnan kiusaamiseksi ja kokevat sen kielteisesti. (Hamarus 2006, 90.)

Toisessa tapauksessa yhteisö voi olla kiusaamisesta tietämätön. Kiusattu kokee tullessa kiusatuksi kun taas yhteisön muut jäsenet ihmettelevät, kuka on kiusannut ja miten. Kukaan yhteisössä ei tiedä tapahtuneesta. Kiusaaminen ilmenee yhteisön muille jäsenille vasta siinä vaiheessa, kun kiusattu on kertonut kiusaamisesta yhteisön ulkopuoliselle henkilölle esimerkiksi koulukuraattorille. Kiusaajat voivat olla kiusaamisestaan tietämättömiä, sillä he ovat tulkinneet toiminnan leikiksi, samoin kuin muutkin yhteisön jäsenet. Pahimmassa tapauksessa kiusaamisen tullessa julki yhteisön jäsenet suhtautuvat tämän jälkeen kiusattuun kielteisesti ja jättävät hänet yksin, sillä he kokevat tullessa petetyiksi. (Hamarus 2006, 90 – 91.)

2.2.3 Eristäminen ja syrjimin

Yhdenvertaisuuslain (2014/1325) 8. §:ssä sanotaan: Ketään ei saa syrjiä iän, alkupe-
rän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toimin-
nan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, sek-
suaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on
kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan
tosiseikkaan tai oletukseen (Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325).

Kiusaamistilanteessa syrjinnällä tarkoitetaan yhden tai useamman oppilaan yhteisön ulkopuolelle jättämistä, eristämistä. Eristäminen tapahtuu niin, että joku oppilas ja hänen kaveripiirinsä syrjivät toista oppilasta, ja se jatkuu lopulta syrjityn oppilaan poissulkemiseen. Syrjimiseen ei välttämättä liity mitään muuta ”toiminnallista” kiusaamista, oppilas vain jätetään kaveripiiriin ulkopuolelle. Kun kiusaaminen tapahtuu vain syrjimisellä, sitä on vaikea havaita. (Hamarus 2008, 47 – 48.)

Höistad (2003, 80) on määritellyt yhdeksi kiusaamisen ilmenemismuodoksi hiljaisen kiusaamisen, jolla tarkoitetaan esimerkiksi katseen välttämistä, tuijottamista, merkittävien silmäysten vaihtamista jonkun kanssa, ilmeilyä, huokailua, vaikenemista, selän kääntämistä, toisen puhuttelun väistämistä sekä toisen kohtelemista kuin hän olisi ilmaa. Tällainen kiusaamisen muoto tekee suurta vahinkoa ja sitä on vaikea huomata, sillä useimmiten se tapahtuu katseilta piilossa. (Höistad, 2003, 80.) Koska eristäminen tekee kiusatusta yhä haavoittuvamman, on häntä jatkossa helpompi alistaa, kontrolloida ja manipuloida (Holmberg – Kalenius 2008, 24.)

2.2.4 Kaverisuhteiden vahingoittaminen

Hamarus (2008, 65 – 67) käyttää kahden yksilön välisestä välirikosta termiä suhdekriisi. Tällä tarkoitetaan usein kiusaajan ja kiusatun välistä kontaktia. Ennen välirikkoa kiusaaja ja kiusattu ovat voineet olla hyviä ystäviä. Välirikon aiheuttama kriisi saattaa johtua esimerkiksi jostain ulkoisesta tekijästä. Ulkoisella tekijällä voidaan tarkoittaa esimerkiksi kolmatta osapuolta, jonka suhde vaikuttaa kahden muun henkilön suhteeseen aiheuttaen kiusaamisen alkamisen. Suhdekriisin edetessä punnitaan vaikutusvaltaa, jolloin suhteen toisesta osapuolesta tulee kiusaaja ja toisesta kiusattu. Yhteisössä vaikutusvalta näkyy niin, että kiusaaja pyrkii kääntämään muut yhteisön jäsenet kiusattua vastaan. Tilanteen selvittely voi olla monimutkaista, sillä se saa aina uusia ulottuvuuksia linkittyen muihin suhteisiin. Tällaisen kiusaamisen selvittely ei yleensä ratkea sillä, että osapuolet pakotetaan pyytämään anteeksi toisiltaan. Tilanteiden ratkaisemiseksi tulisi keskittyä kiusaamisen alkujuuriin ja kiusaamisen syistä tulisi keskustella avoimesti.

2.2.5 Ärsytyksestä johtuva kiusaaminen

Ärsytyksestä johtuvalla kiusaamisella tarkoitetaan tilannetta, jossa kiusattu ei hyväksy kiusatun asemaa vaan pyrkii toistuvasti kiusaajiensa ryhmään. Kiusattu provosoi kiusaajiaan omalla toiminnallaan. Kiusatusta voidaan käyttää myös nimitystä ärsyttävä oppilas, sillä hän ärsyttävällä käytöksellään pyrkii hakeutumaan kiusaajien ryhmään. Liiallisen ”tunkeilun” takia oppilasta aletaan kiusata, mutta hän ei suostu alistumaan kiusatuksi eikä käyttäydy niin kuin hänen odotetaan käyttäytyvän kiusatulle osoitetussa alistetussa asemassa. Kiusattu ottaa kiusaamisestaan huolimatta itselleen valtaa ja tekee sen rikkomalla yhteisön normeja. (Hamarus 2008, 67 – 68.) Provosoivalle uhrille on ominaista aggressiivisuus ja ahdistuneisuus. Hän saattaa olla lyhytjänteinen, tai hänellä voi olla keskittymisenvaikeuksia koulussa. Joskus heidän toimintaansa kuvaa yli-aktiivisuus. (Aaltonen ym. 2003, 329).

2.2.6 Sukupuolinen häirintä

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (1986/609) 7. §:ssä määritellään sukupuolisen häirinnän tarkoittavan henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan tämän henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609).

Hamarus (2008, 70) korostaa sukupuolisen häirinnän määritelmässä lähestymisen yksipuolisuutta ja kytkeytymistä sukupuoleen. Sukupuolinen häirintä on ei-toivottua sukupuolisuuteen liittyvää fyysistä tai sanallista lähestymistä. Häirintää voivat olla esimerkiksi nimittely, ei-toivottu fyysinen koskettelu ja vihjailevat ilmeet tai eleet. Puhelimen ja netin välityksellä lähetetyt vihjailevat viestit ovat myös yksi sukupuolisen häirinnän muoto. Häirintä voi olla piilossa tapahtuvaa tai avointa. Sukupuolisessa häirinnässä korostuu yksilön oma kokemus häirinnästä. Useimmiten häirintä kohdistuu tyttöihin. Tämä selitetään sillä, että häirinnässä on kyse heikon ja vahvan kohtaamisesta. Häirinnän ytimenä voidaan nähdä sukupuolten välinen valtasuhde ja voima. Sukupuolinen huomio muuttuu häirinnäksi silloin kun sitä jatketaan, vaikka huomion kohde ilmaisisi sen olevan epämiellyttävää. (Hamarus 2008, 70; Seksuaalinen häirintä.)

Viklan (2011, 34) mukaan sukupuolisella häirinnällä viitataan häirintään, joka loukkaa perinteisiä sukupuolinormeja, maskuliinisuutta ja feminiinisyyttä ja aiheuttaa kielteisiä vaikutuksia kohteena olevan sukupuolelle tai sukupuoliryhmälle. Koulussa tapahtuvan sukupuolisen häirinnän voi jakaa kolmeen tyyppiin. Ensimmäinen niistä on seksuaaliseen suuntautumiseen kohdistuva häirintä, jota kutsutaan myös homofobiseksi häirinnäksi. Sukupuoliseksi häirinnäksi luokitellaan myös oman sukupuolensa epämukavaksi kokevien ihmisten häirintä, jota kutsutaan myös transfobiseksi häirinnäksi. Kahden edellisen lisäksi sukupuoliseksi häirinnäksi voidaan katsoa myös heteroseksuaalinen häirintä. (Vilka 2011, 41 – 43.)

2.2.7 Teknologiavälitteinen kiusaaminen

Teknologia on mahdollistanut myös sähköisten kanavien käytön kiusaamiseen. Teknologiavälitteinen kiusaaminen on helppoa, sillä kiusaaminen tapahtuu usein sellaisissa palveluissa, joissa vanhemmat eivät ole mukana. Kiusaamisen siirtyminen sähköiseksi on johtanut siihen, ettei se enää rajoitu tiettyyn paikkaan ja aikaan aiheuttaen entistä suurempaa kärsimystä kohteelleen. Vaikka kaikissa sosiaalisen median palveluissa esiintyy kiusaamista, tavat eroavat käyttömahdollisuuksien mukaan. Yleisin tekotapa on kiusatulle yksityisesti, tietyn ryhmän sisällä tai julkisesti lähetetyt viestit. Viestit ovat sisällöltään usein loukkaavia, uhkaavia tai muutoin häirintätarkoituksessa tehtyjä. Teknologia on mahdollistanut myös muita tekotapoja, esimerkiksi erilaisia kuvanmuokkauksia tai pilkkavideoita kiusatusta sekä seuranhakuilmoituksia kiusatun tiedoilla. Uudempia ja harvinaisempia tekotapoja ovat dossaus ja tagaus. Dossauksella tarkoitetaan palvelunestohyökkäyksiä kiusatun profiileihin, pelipalvelimille tai suoraan tietokoneelle. Tagaus taas tarkoittaa kiusatun profiilin linkittämistä erilaisiin kuviin kiusaamistarkoituksessa. (Forss 2014, 36 – 38.)

Forss (2014, 39 – 42) erottaa nettikiusaamisesta neljä erilaista ilmiötä: kollektiivinen nettikiusaaminen, nettilynkkaaminen, Streisandin ilmiö sekä trollaaminen. Kollektiivisella nettikiusaamisella tarkoitetaan ”hiljaista hyväksyntää”, jossa osa kiusaa ja osa seuraa sivusta. Kiusaamista sivusta seuraajat ikään kuin liittyvät kiusaamiseen mukaan seuraamalla tilannetta, siihen kuitenkin millään tapaa puuttumatta. Nettilynkkaaminen puolestaan on sävyltään aggressiivisempaa uhkailua, joka lähtee liikkeelle uutisesta tai huhuista. Nettilynkkaaminen jää usein uhkailuksi sosiaaliseen mediaan, mutta

pahimmillaan se on johtanut fyysisiin väkivallantekoihin. Streisandin ilmiöllä taas vahvistetaan sääntö, että nettiin laitettua materiaalia ei välttämättä saa sieltä enää pois. Ilmiössä pyrkimykset poistaa materiaalia netistä vain kiihdyttävät kyseisen aineiston leviämistä. Trollaaminen taas tarkoittaa riidanhakuista pelleilyä, jonka tarkoituksena on saada kiusattu suuttumaan.

Sähköinen kiusaaminen on nykyteknologialla helppoa ja kiusattu voidaan tavoittaa minä vuorokaudenaikana tahansa. Sähköisen kiusaamisen vakavuutta punnitessa tulee ottaa huomioon, että kiusaaminen on yhtä vakavaa ja haitallista kuin kasvokkain tapahtuva kiusaaminen. (Nettikiusaaminen.)

3 KIUSAAMINEN ILMIÖNÄ

3.1 Kiusaamiseen johtavat tekijät

Kiusaamiseen liittyy yleensä useampi tekijä, eikä sille ole yhtä selittävää syytä (Mistä kiusaaminen johtuu?). Syytä lähdetään etsimään tavallisesti sekä kiusaajan, että kiusatun persoonallisuudesta, tai muista yksilöllisistä ominaisuuksista (Pietiläinen 1999, 5). Syynä voi olla se, että kiusaajalla on vaikeitakin ongelmia elämän eri osa-alueilla, joita hän purkaa kiusaamalla muita (Mistä kiusaaminen johtuu?; Miksi joku kiusaa?). Aho & Lainen (1997) mukaan jo kiusaajan kasvatuksessa on havaittavissa epäjohdonmukaisuutta. Kiusaaja saattaa itse kokea tulleen epäoikeudenmukaisesti kohdelluksi. Jos kiusaaja saa hyvin vähän positiivista huomiota ja hyväksymistä osakseen, hänen on hankittava se negatiivisella käyttäytymisellä. (Aho & Laine 1997, 236.) Kiusaaja voi olla persoonallisuudeltaan aggressiivinen, tai hänellä on ehkä vaikea tuntee myötätuntoa muita kohtaan. Nykykäsityksen mukaan yksi kiusaamisen keskeisimmistä syistä on kiusaajan oman asemansa pönkittämisen halu tai vallan tavoittelu ryhmässä. Hänellä on usein halua näkyä ja kuulua, saada ihailua ja valtaa ryhmässä. Kiusaamiseen saattaa vaikuttaa myös kiusaajan heikko luottamus ympäristöön ja toisiin ihmisiin (Aho & Laine 1997, 236.) Yksittäisten ominaisuuksien lisäksi kiusaamiseen vaikuttavat myös monet ryhmätekijät. Kiusaajan roolissa olevalta henkilöltä saatetaan esimerkiksi odottaa tietynlaista käyttäytymistä. Rooliodotusten lisäksi kiusaajan toimintaan vaikuttavat myös ryhmässä vallitsevat kiusaamisen sallivat tai sen estävät normit. (Mistä kiusaaminen johtuu?.)

Tarkastellessa kiusaajien sosiaalisia havaintoja on todettu, että vuorovaikutustilanteissa kiusaaja usein tulkitsee muiden aikomukset ja odotukset itseään kohtaan vihamieliseksi. Kiusaaja saattaa tulkita muiden ihmisten käyttäytymisen väärin, koska hänellä voi olla puutteita sosiaalisissa tiedoissa. Tämän seurauksena kiusaaja käyttäytyy tulkitsemiensa odotusten mukaisesti aggressiivisesti, mikä lisää muiden ihmisten taholta tulevaa torjuntaa. Toisaalta kiusaajan kykenemättömyys yhteistyöhön ja interaktioon voi näkyä myös toimettomuutena, passiivisuutena ja osallistumattomuutena silloin, kun ryhmän pitäisi toimia yhdessä aktiivisesti. (Aho & Laine 1997, 237).

Periaatteessa kuka tahansa voi elämänsä aikana joutua kiusatuksi (Mistä kiusaaminen johtuu?). Kun kiusaaja aloittaa kiusaamisen, hän ei välttämättä ole vihainen tai suuttunut kiusatulle mistään erityisestä asiasta. Pikemminkin ryhmässä vallitsevat kulttuurillinen arvomaailma määrittelee sitä, mistä asioista oppilaita ryhmässä kiusataan. Tästä syystä jokainen voi joutua kiusatuksi, koska olemme kaikki erilaisia. (Kuka kiusaa, ketä kiusataan?.) Tutkimusten perusteella on kuitenkin pystytty tunnistamaan joitakin piirteitä ja ominaisuuksia, jotka lisäävät riskiä joutua kiusatuksi. Näitä piirteitä ovat esimerkiksi poikkeava ruumiinrakenne, kuten huomattava ylipaino tai alipaino, motorinen kömpelyys, arkuus, vähäinen seurallisuus tai impulsiivisuus (Aho & Laine 1997, 239; Mistä kiusaaminen johtuu?). Yleensä kiusaaja puuttuu joihinkin näkyviin ja pysyviin ominaisuuksiin, joihin uhri ei välttämättä voi itse vaikuttaa (Aho & Laine 1997, 239.) Myös esimerkiksi oppimisvaikeuden omaavalla yksilöllä on todettu muita suurempi riski joutua kiusatuksi. Suurin osa kiusatuksi joutuneista on usein epäaggressiivisia, vetäytyviä tai arkoja. Tämä ei kuitenkaan suoraan tarkoita sitä, että kyseiset piirteet omaava yksilö joutuu automaattisesti kiusatuksi. (Mistä kiusaaminen johtuu?.)

3.2 Kiusaamisen eteneminen

Kiusaaminen alkaa ikään kuin huomaamatta ja kehittyy prosessimaisesti kohti huippua. Kun uusi yhteisö muodostuu ja ryhmä on ensimmäisiä kertoja yhdessä koolla, alkavat he tarkkailla toisiaan. Tämä johtuu siitä, että kaikki haluaisivat kuulua yhteisöön ja siinä muodostuviin ryhmiin. Jäsenet tarkkailevat toisiaan havainnoiden yksilöllisiä eroja, kuten esimerkiksi pukeutumista. Yleensä kiusatuiksi joutuvat oppilaskulttuurin normeista poikkeavat henkilöt. Kun kiusattu on valittu ja kiusaamisen syy

nimetty, muut yhteisön jäsenet pyrkivät välttämään tätä kiusaamisen syyksi nimitettyä ominaisuutta. (Hamarus 2008, 56 – 57.)

Vähitellen kehittyvä kiusaaminen jatkuu siten, että muut ryhmän jäsenet alkavat hienovaraisesti vieroksua kiusatuksi valittua. Tällä tarkoitetaan pieniä merkkejä, joilla osoitetaan, että kiusatusta ei pidetä. Yhtenäinen elekieli yhdistää kiusaajien ryhmää. Tässä vaiheessa kiusattu pyrkii olemaan joko välittämättä kiusaamisesta tai sitten hän vetäytyy hiljalleen syrjään. (Hamarus 2008, 57.)

Prosessin omainen kiusaaminen etenee niin, että kiusaaja testaa kiusatun. Testaaminen tapahtuu koko yhteisön kesken ja sen avulla hankitaan tietoa kiusatusta ja siitä miten hän vastaa tällaiseen kohteluun. Kiusatuksi valikoituu yksilö, joka ei laita vastaan kiusaajalle. Testaaminen on mahdollista, yhteisöllistä hauskaa, koska se tapahtuu leikinlaskun varjolla. Tämän tapaiseen leikinlaskuun ei puututa, koska siitä saattaa seurata sosiaalinen rangaistus, esimerkiksi nöyryytetyksi tulemiseen. (Hamarus 2008, 58 – 59.)

Kun kiusatulle on muodostunut sosiaalinen maine, kiusaajille pinttyy tietynlainen tapasuhtautua kiusattuun, samalla kiusaaminen leviää yhteisössä ja siitä tulee koko yhteisön tapa kohdella kiusattua. Sosiaalinen mielikuva vieraannuttaa kiusatun yhteisön ulkopuolelle. Tässä vaiheessa kiusattu kokee, että koko yhteisö on häntä vastaan, mutta kuitenkin paluu toisenlaiseen rooliin on vaikeaa. Kiusaamisen edetessä kiusatusta voidaan luoda uusia mielikuvia ja tarinoita, jotka antavat kiusaamiselle uutta potkua. Yhteisössä vaipumassa oleva prosessi elpyy ja saa uusia muotoja, jolloin kiusattu eristetään koko yhteisöstä. Yhteisön jäsenet eivät halua olla tekemisissä kiusatun kanssa, sillä he pelkäävät itse joutuvansa kiusatuiksi. (Hamarus 2008, 59 – 63.)

Pitkään kestänyt prosessin omainen kiusaaminen saa alati rohkeampia muotoja. Aiempi kiusattuun kohdistunut nimittely ja vieroksunta muuttuvat haukkumiseksi, tönimiseksi ja eristämiseksi. Kun kiusatusta on tullut koko yhteisön halveksima, voi muut yhteisön jäsenet käyttäytyä häntä kohtaan miten tahansa. Toisaalta kiusaamisen ylläpitäminen vaatii yhä kovempia keinoja. Näin ollen mukaan voikin tulla fyysistä väkivaltaa kuten tönimistä, potkimista tai hakkaamista. Tällöin kiusaaminen on edennyt niin pitkälle, että se on saavuttanut huippunsa. (Hamarus 2008, 63.)

3.3 Kiusaamisen vaikutukset yksilöön

Kiusaamisella on negatiivisia vaikutuksia sekä psyykkiseen että fyysiseen hyvinvointiin, sosiaaliseen kehitykseen sekä mielenterveyteen. (Nousiainen & Nyström 2006a). Kiusatuksi tulemisen on myös nähty olevan yhteydessä ainakin kolmenlaisiin ongelmiin elämässä: kouluvaikeuksiin, tunne-elämän ongelmiin ja käyttäytymisen ongelmiin. Kouluvaikeuksia ovat esimerkiksi lisääntyneet poissaolot, luokalle jääminen tai koulun keskeyttäminen. Tunne-elämän ongelmissa on voitu havaita esimerkiksi masentuneisuutta, yksinäisyyden tunnetta tai heikkoa itsetuntoa. Käyttäytymisen ongelmat ovat taas näkyneet esimerkiksi aggressiivisuutena, antisosiaalisuutena tai rikollisuutena. (Salmivalli 2005, 44.) Kiusatuksi tulemisen kielteiset vaikutukset tuntuvat kuitenkin yleisimmin hyvinvoinnin laskuna, joka ilmenee erilaisina psykosomaattisina oireina. Psykosomaattisia oireita ovat erilaiset kiputilat ja yleinen sairastelu, nukkumisvaikeudet, keskittymisvaikeudet, ärtyneisyys, vihamielisyys, aggressiivisuus, omanarvontunteen heikkeneminen sekä erilaiset syömishäiriöt. (Aho & Laine 1997, 241 – 241; Kiusaamisen seuraukset; Kiusaamisen seuraukset 2014.)

Kiusaaminen vaikuttaa yksilöön jo lyhyellä aikavälillä. Kiusaamisen kokeminen saattaa aiheuttaa kiusatulle hämmennystä, pelkoa, epävarmuutta ja epätoivoa. Kiusaamisen jatkuessa kiusattu voi tuntea olevansa jopa vainottu, mutta hänen on vaikeaa puhekea tapahtunutta sanoiksi kertoakseen kiusaamisesta eteenpäin. (Holmberg – Kalenius 2008, 28 – 29). Kiusatuksi tuleminen tai torjutuksi joutuminen aiheuttaa itsesyytöksiä tai tunteen siitä, että ansaitsee huonoa kohtelua. Kielteiseen minäkäsitykseen liittyvä mahdollisesti alistuva käytös viestittää muille opiskelijoille, että kyseessä on ”helppo uhri”. (Salmivalli 2005, 46.) Vielä kipeämmäksi sen tekee se, että kiusattu usein menettää myös ystävänsä sekä asemansa ryhmässä. Sen mukana häneltä katoaa perusturvallisuus, tunne siitä, että hänellä on paikkansa yhteisössä jossa joutuu suuren osan ajastaan viettämään. (Holmberg – Kalenius 2008, 32.)

Kiusaamisella on hyvin kauaskantoisia seurauksia. Kiusattu saattaa joutua olemaan jatkuvan pelon ja ahdistuksen vallassa, mikä voi vähitellen laukaista vakavia psyykkisiä ongelmia. Kiusaamisesta aiheutuneiden psyykkisten ongelmien paraneminen voi viedä vuosia. Kiusaaja taas oppii kiusaamisen myötä ratkaisemaan ongelmansa yksioikoisesti väkivallalla, toisin sanoen hänellä saattaa olla käytettävissään hyvin vähän erilaisia käyttäytymismalleja. Jatkuva turvautuminen väkivaltaan konfliktitilanteissa

vaikuttaa negatiivisesti ihmisen moraaliseen, sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen. (Aho & Laine 1997, 226).

Kiusaamisen seurauksena kiusattu voi menettää oikeuden ja mahdollisuuden olla ”normaali”, sillä kiusaaminen sisältää usein uhrin erilaiseksi leimaamisen. Kiusaajat etsivät kiusatusta syitä, jotka heidän mielestään oikeuttavat kiusaamisen. Kiusaamisesta tulee yhä helpompaa, kun kiusattu ei enää vastusta tai yritä toimia asian ratkaisemiseksi. Kiusattu voi kokea itsensä yksilönä arvottomaksi ja merkityksettömäksi, koska kukaan ei puolusta tai auta häntä. Koska uhri ei voi tietää etukäteen, mikä teko tai tekemättä jättäminen yllyttää kiusaa-jaa, hän joutuu jatkuvasti olemaan varuillaan. Varuillaan olo jähmettää ihmisen sekä fyysisesti että henkisesti, ja aiheuttaa ylimääräistä stressiä. Uhri ei välttämättä uskalla eikä voi olla oma itsensä, sillä siitä saatetaan rangaista. (Holmberg – Kalenius 2008, 33 – 36.)

Kaverit ovat yksilölle yhtä kuin hyväksytyksi tulemista ja turvassa olemista ryhmässä. Ryhmän ulkopuolelle joutunut yksilö saattaa tuntea, ettei hän kelpaa tai hänessä on jotain vikaa. Myös itsetunto on myös kiinni asemasta kaveriporukassa. Mahdollisuus terveisiin sosiaalisiin suhteisiin häiriintyy ja muuttuu mahdottomaksi pitkittyneessä kiusaamistilanteessa uhrille. Yhteisöstä poissulkeminen ja lopulta kaikkien kontaktien katkeaminen on tunne-elämän kannalta tuhoisaa ja saattaa lopulta johtaa syrjäytymiseen. Ilman luottamusta toiseen ihmiseen on mahdotonta luoda uusia ihmissuhteita. Pitkälle edenneessä kiusaamisessa kiusaamisen kohteena olevan yksilön turvallisuuden tunne järkkyy. Jähmettyminen, vetäytyminen ja hiljaisuus ovat tavallisia tapoja reagoida siihen järkytykseen, kun kiusattu huomaa olevansa yksin kiusaajia vastaan. (Holmberg – Kalenius 2008, 40 – 42.)

Pitkällä aikavälillä kiusaamisen vaikutukset vaihtelevat. Aiempina kouluaikoina kiusatuksi joutunut henkilö saattaa päästä pois kiusaamisen kierteestä, ja monet selviävätkin elämässä hyvin pitkällä aikavälillä. Monille pitkään jatkunut kiusatuksi tuleminen on kuitenkin yksilöllinen kriisi, joka voi muodostua hyvinkin traumaattiseksi kokemukseksi. (Kiusaamisen seuraukset 2014). Salmivallin (2005, 53 – 56) mukaan nuorena kiusatuksi joutuneet henkilöt ovat aikuisiällä masentuneempia, heillä on huonompi itse-tunto sekä heidän käsityksensä muista ihmisistä on kielteisempi. Pörhölä (2010) lisää tähän, että kouluaikana kiusatut henkilöt ovat alttiimpia esimerkiksi syömishäiriöille, nettiriippuvuudelle, ahdistuneisuushäiriöille sekä uupumukselle. Kiusa-

tut kokevat sosiaalisen tuen puutetta läheisiltään, ja tarvitsevat muita enemmän apua erilaisiin hyvin-vointiongelmiin. He ovat tyytymättömämpiä vuorovaikutussuhteidensa laatuun, ja suurempi riski tulla kiusatuksi myös työelämässä. (Pörhölä, 2010.)

Yleinen käsitys siitä, että kiusatuksi joutumisen kielteiset vaikutukset kohdistuisivat nimenomaan ihmisen itsetuntoon, eivät Salmivallin (2005, 56) mukaan pidäkään välttämättä paikkaansa. Kiusatuksi joutumisella näyttäisi olevan huomattavasti suurempi vaikutus siihen, millaiseksi toiset ihmiset jatkossa koetaan. Kiusatuksi joutuva alkaa pitää toisia ihmisiä yhä epäluotettavimpina ja vihamielisempinä. Tällä on pitkäaikaisia seurauksia yksilön ihmissuhteiden laadulle. Kielteinen käsitys muista ihmisistä liittyy masentuneisuuteen, yksinäisyyteen, sosiaaliseen vetäytymiseen sekä reaktiiviseen aggressiivisuuteen. (Salmivalli 2005, 56 – 57.)

Koulukiusatut ovat usein ahdistuneita ja heillä on heikko itsetunto (Nousiainen & Nyström 2006a). Pidemmän ajan kuluessa kiusaaminen saattaa aiheuttaa kiusatulle erilaisia mielenterveysongelmia, kuten masentuneisuutta ja itsetuhoisuutta. Masennus ilmenee eri-ikäisillä nuorilla eri tavoin. Alakuloinen mieliala voidaan havaita yksilöstä esimerkiksi itsetunnon heikentymisenä, keskittymiskyvyn heikentymisenä, unihäiriönä, voimattomuutena, apaattisuutena, syömishäiriönä tai itsetuhoisina puheina ja ajatuksina (Nousiainen & Nyström 2006b). Itsemurhariski kasvaa nuoruusiässä masennuksen myötä ja Suomessa noin neljännes 15 – 24 – vuotiaiden kuolemista on itsemurhia. (Punamäki ym. 2011, 28; Nousiainen & Nyström 2006b.) Punamäki ym. (2011, 31) toteavat, että koulukiusaaminen lisää myös koulusurmien todennäköisyyttä. Vakavaa väkivaltakäyttäytymistä, kuten joukkosurmia, ei kuitenkaan koulukiusaamisesta voida ennustaa. Kouluväkivallan sekä koulusurmien kannalta on kuitenkin tärkeää ymmärtää miten koulukiusaaminen johtaa uhrin aggressiiviseen käyttäytymiseen, käytöshäiriöihin ja mahdollisesti rikollisuraan. (Punamäki ym. 2011, 37.)

3.4 Suomalaisissa korkeakouluissa esiintyvä kiusaaminen

Suomalaisissa korkeakouluissa esiintyvää kiusaamista on tutkittu valtakunnallisesti vasta vuodesta 2008 lähtien, joten tietoa kyseisestä aiheesta on vähän. Korkeakoulukiusaamista selvitettiin ensimmäisen kerran korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa. Kyselyyn lisättiin osaksi Maili Pörhölän laatima osakokonaisuus, joka kä-

sitteli yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden kiusaamiskokemuksista sekä kouluaikaan että korkeakoulussa. (Pörhölä 2011a, 46; Pörhölä 2011b, 166.)

Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa kysyttiin kiusatuksi joutumista korkeakoulussa muodossa ”Oletko opiskeluaikanasikin kokenut olevasi toistuvasti yhden tai useamman muun opiskelijan loukkaamisen, vahingoittamisen ja/tai syrjityksi kohteena”, ja vastaavaa sanomista käyttäen kartoitettiin sitä minkä verran opiskelija oli itse kiusannut opiskelutovereitaan korkeakoulussa. Tutkimukseen osallistui yhteensä 5086 korkeakouluopiskelijaa, joista naisia oli 3222 ja miehiä 1864. Korkeakouluopiskelijoista satunnaisen kiusaamisen kohteena opiskeluaikanaan koki olleensa noin neljännes. ”Melko paljon” tai ”hyvin paljon” kiusaamisen kohteena koki olleensa noin viisi ja puoli prosenttia. Lähes kaksi prosenttia kertoi itse kiusanneensa opiskelutovereitaan. Tutkimusaineisto osoitti, että ammattikorkeakouluissa kiusataan enemmän kuin yliopistoissa. Eniten kiusaamista kokivat ammattikorkeakouluissa opiskelevat naiset. Heistä seitsemän ja puoli prosenttia koki tulleensa kiusatuksi vähintään melko paljon. Koulukiusaamisen kohteena olleiden opiskelijoiden hyvinvoinnissa esiintyi eniten ongelmia, ja he myös kaipasivat eniten apua ongelmiinsa. Heidän ongelmansa olivat pääasiassa henkisen hyvinvoinnin ja vuorovaikutussuhteiden alueilla. (Pörhölä 2011a, 46; Pörhölä 2011b, 166.)

Valitettavan monen opiskelijan kohdalla kiusaaminen jatkuu vielä korkeakoulussakin. Noin 50 prosenttia koulussa koulutovereitaan kiusanneista jatkaa kiusaamista myös korkeakoulussa. Vastaavasti noin 50 prosenttia koulussa kiusaamisen kohteena olleista joutuivat kiusatuiksi myös korkeakoulussa. Tutkimustuloksista löytyi myös muutama yksittäistapaus, joissa koulukiusattu oli itse alkanut kiusata korkeakoulussa ja vastaavasti toisinpäin. Korkeakouluissamme opiskelee siis huomattavan suuri osa nuoria, jotka ovat kokeneet vakavaa koulukiusaamista ja joiden hyvinvointiin nämä kokemukset vaikuttavat edelleen. (Pörhölä 2011b, 167.)

Vuonna 2008 tehdyn Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen jälkeen Suomessa on tutkittu korkeakoulukiusaamista jonkin verran. Kajaanin ammattikorkeakoulussa vuonna 2014 tehdyssä korkeakoulukiusaamistutkimuksessa kävi ilmi, että 16,48 % naisista ja 6,45 % miehistä oli kokenut korkeakoulukiusaamista. Naisista 2,2 % ja miehistä 3,23 % kertoi itse kiusanneensa korkeakoulussa. Kyselyyn vastanneista 32,79 % oli havainnut kiusaamista vähän. (Haikala & Korvinen 2014, 17, 20.) Samankaltai-

sia tuloksia on saatu muissa ammattikorkeakouluissa tehdyissä tutkimuksissa. Saimaan ammattikorkeakoulussa vuonna 2011 tehdyssä tutkimuksessa kaikista vastaajista 14 % oli kokenut korkeakoulukiusaamista (Havanka 2011, 30) ja Diakonian ammattikorkeakoulussa samana vuonna tehdyssä tutkimuksessa kiusaamista vähän havainneita oli 23,1 % (Kautonen & Laine 2011, 36). Karelian ammattikorkeakoulussa 2015 tehdyssä tutkimuksessa 14,4 % vastaajista oli kokenut korkeakoulukiusaamista ja 29,7 % kertoi havainneensa kiusaamista (Kinnunen 2015, 28 – 29). Tutkimuksista löytyi myös selkeä yhteneväisyys kiusaamisen ilmenemismuodoista. Tyypillisimpiä kiusaamisen muotoja olivat sosiaalinen eristäminen ja sanallinen kiusaaminen.

3.5 Työpaikkakiusaaminen

Korkeakoulukiusaamisessa on havaittavissa paljon samoja piirteitä, kun aiempina kouluaikoina tapahtuvassa kiusaamisessa, mutta ne eivät kuitenkaan ole täysin verrattavissa keskenään. Ymmärtämällä myös työpaikalla tapahtuvaa kiusaamista voidaan helpommin hahmottaa korkeakoulukiusaamista, sillä korkeakoulu ympäristönä on jo lähempänä työelämää.

Suomessa työpaikkakiusaaminen nousi ihmisten tietoisuuteen vuonna 1997 tehdyn työolotutkimuksen myötä. Tutkimus on auttanut havaitsemaan, tunnistamaan ja puuttumaan kiusaamiseen työpaikoilla. Vuonna 2003 saatiin ensimmäisen kerran työpaikkakiusaamista koskevaa sääntelyä, kun työturvallisuuslakiin lisättiin häirintää ja epäasiallista kohtelua koskeva säännös. (Kess & Kähönen 2010, 1.)

Työturvallisuuslain (2002/738) 28. §:n mukaan: ”Jos työssä esiintyy työntekijään kohdistuvaa hänen terveydelleen haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissä olevin keinoin ryhdyttävä toimiin epäkohdan poistamiseksi” (Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738).

Työterveyslaitos (2014b) määrittelee työpaikkakiusaamisen seuraavasti: ”Työpaikkakiusaaminen on toistuvaa, pitkään jatkuvaa ja systemaattista kielteistä kohtelua, loukkaamista, alistamista ja mitätöintiä. Kiusaaminen etenee prosessina, jonka seurauksena kohteeksi joutunut ajautuu puolustuskyvyttömään tilanteeseen.” Kun asiaton ja

loukkaava käyttäytyminen on toistuvaa, systemaattista ja jatkuvaa, on arjen ohimenevä huono kohtelu muuttunut kiusaamiseksi.

Työolobarometrin (2013, 75) mukaan työpaikkakiusaaminen on määritelty seuraavasti: ”Henkisellä väkivallalla tai työpaikkakiusaamisella tarkoitetaan työyhteisön jäsenen kohdistettua eristämistä, työn mitätöintiä, uhkaamista, selän takana puhumista tai muuta painostamista.” Reinboth (2006, 15) taas määrittelee työpaikkakiusaamisen yhden tai useamman henkilön epäasialliseksi käyttäytymiseksi, joka kohdistuu yhteen tai useampaan henkilöön ja jonka kohde kokee loukkaavana ja häiritsevänä. Toiminta on jatkuvaa ja toistuvaa, ja kohde kokee, ettei hän pysty puolustautumaan sitä vastaan.

Määritelmässään Reinboth (2006, 13 – 15) nostaa esille kiusaamisen kolme tunnusmerkkiä. Nämä tunnusmerkit ovat epäasiallinen käyttäytyminen, kiusatun näkökulma ja kokemus sekä toistuvuus ja jatkuvuus. Näiden lisäksi työpaikkakiusaamisessa erotetaan henkinen ja fyysinen kiusaaminen sekä sukupuolinen häirintä (Reinboth 2006, 23). Kess ja Kähönen (2010, 28 – 37) määrittelevät työpaikkakiusaamisen muodoiksi vielä sosiaalisen eristämisen, työnvaikeuttamisen ja kaikenlaisen epäasiallisen kohtelun. Epäasiallisella kohtelulla tarkoitetaan kiusaamista, joka on jatkuvaa, toistuvaa kielellistä kohtelua, loukkaamista, alistamista tai mitätöintiä (Kess & Ahlroth 2012, 40). Työhön liittyviä epäasiallisen kohtelun muotoja ovat muun muassa kohtuuttoman työmäärän ja aikataulujen vaatiminen, huomioimattomuus, kohtuuton valvonta, kokouksiin kutsumatta jättäminen, perusteeton työtehtävien pois ottaminen, eristäminen työyhteisöstä sekä eriarvoinen kohtelu. Henkilöön liittyviä epäasiallisen kohtelun muotoja ovat esimerkiksi loukkaavien kommenttien esittäminen, sosiaalinen eristäminen, perättömien juorujen levittäminen, mustamaalaaminen, pilkkaaminen, huutaminen ja solvaaminen, aiheeton arvostelu sekä uhkaava käyttäytyminen. (Työterveyslaitos 2014a.) Kessin ja Kähösen (2010, 5 – 6) mukaan työpaikkakiusaamista ilmenee monissa eri muodoissa. Suorat sanalliset loukkaukset ja julkinen nöyryyttäminen ovat yleisiä työpaikkakiusaamisen muotoja, mutta myös sosiaalinen eristäminen ja puhumattomuus ovat työpaikkakiusaamiseksi luokiteltavia. Teknologiavälitteinen kiusaaminen on myös yleistä. Muita yleisiä työpaikkakiusaamisen muotoja ovat kiusatun työn teon vaikeuttaminen, mielenterveyden kyseenalaistaminen ja syrjintä. Pahimpia kiusaamisen muotoja ovat fyysiset loukkaamiset, joita ilmenee erityisesti sukupuolisen häirinnän tapauksissa.

Kiusaaminen ei vaikuta pelkästään kiusatun ja kiusaajan väliseen suhteeseen työpaikalla, vaan kiusaamisesta kärsii usein koko työyhteisö. Yhteisöllisiä kiusaamisen seurauksia ovat muun muassa huonontunut ilmapiiri ja ristiriidat, jotka vaikeuttavat työntekoa. Kiusaaminen lisää myös muiden kuin kiusatun stressiä ja tyytymättömyyttä työhön. Työpaikka voi jakautua kahtia, kiusattujen ja kiusaajien ryhmiin, mikä aiheuttaa jännitteitä työpaikalla. Kiusaaminen voi myös alentaa työyhteisön tuttavuutta ja tehokkuutta. (Kess & Kähönen 2010, 6.)

Työpaikkakiusaaminen voi olla joko työntekijä-, esimies- tai asiakaslähtöistä. Tämä määrittelee sen, tapahtuuko häirintä työyhteisön sisältä vai ulkopuolelta. (Reinboth 2006, 23.)

3.6 Ryhmän vaikutuksen kiusaamisilmiöön

Kiusaamisprosessin ymmärtämiseksi on hyödyllistä myös ymmärtää ryhmän sekä erilaisten roolien vaikutus kiusaamisprosessiin. Koulumaailma koostuu useista ulkopuolisen tahon koostamista ryhmistä, jolloin toisilleen tuntemattomat ja hyvin erilaiset yksilöt muodostavat ryhmän. Ryhmässä muodostuneiden roolien kautta pyritään tunnistamaan kiusatun ja kiusaajan roolit ryhmästä.

Ryhmä on jollain tavalla järjestäytynyt joukko, jolla on yhteinen tavoite tai tehtävä. Jäsenten välillä voi olla työnjakoa ja myös ristiriitoja sekä jännitteitä. Sosiaalipsykologisen näkökulman mukaan koulujen sisällä olevia luokkaryhmiä voidaan pitää ryhmänä, sillä luokan toimintaa ohjaavat aina tietyt yhteiset tehtävät, tavoitteet ja tarkoitukset. Luokka ei ole mikä tahansa ryhmä, sillä sen kokoonpanosta on päätetty ryhmän jäsenistä riippumatta. Tämän lisäksi ryhmän jäsenet viettävät yleisesti enemmän aikaa yhdessä verrattuna esimerkiksi moniin harrasteryhmiin. (Markkanen 2012, 7.)

Salmivallin (1996, 108) mukaan ryhmällä tarkoitetaan pientä määrää ihmisiä, jotka ovat keskenään vuorovaikutuksessa, mieltävät itsensä saman ryhmän jäseniksi ja heillä on tunne ryhmään kuulumisesta. Ryhmän jäsenillä on yhteinen tavoite tai tarkoitus ja heidän toimintaansa säätelevät yhteisesti jaetut normit. Keskeistä ryhmistä puhuttaessa ovat normit ja roolit. Molemmat syntyvät ryhmän vuorovaikutuksessa ja vaikuttavat kaikkiin ryhmän jäseniin. Normeilla tarkoitetaan kaikkia ryhmän jäseniä koskevia odotuksia ja sääntöjä (mts. 110). Roolit puolestaan syntyvät ryhmän vuorovaiku-

tuksessa ja ovat vastavuoroisia. Yksilö ei voi ottaa ryhmässä itselleen jotain roolia, vaan ryhmän jäsenten odotukset ovat keskeinen osa roolia määriteltäessä, tästä syystä on mahdollista, että yksilö joutuu rooliin, jota ei haluaisi. Jouduttuaan ryhmässä tietynlaiseen rooliin voi yksilön olla vaikea päästä siitä irti, koska ryhmä palkitsee roolin mukaisesta ja rankaisee roolin vastaisesta käytöksestä. (Mt, 109.)

Kopakkalan (2011, 36 – 38) mukaan ryhmän tunnusmerkkejä ovat muun muassa sen koko, tarkoitus, rajat, säännöt, vuorovaikutus, työnjako, roolit ja johtajuus. Ihmisjoukko muotoutuu ryhmäksi, kun sen jäsenillä on jotakuinkin yhteinen tavoite, jonkin verran keskinäistä vuorovaikutusta ja käsitys siitä, ketkä ryhmään kuuluvat. Ryhmädynamiikalla tarkoitetaan ryhmän sisäisiä voimia, jotka saattavat olla kokijan kannalta hyvin merkittäviä. Usein puhutaan myös ryhmäilmiöstä. Käsitteillä ryhmädynamiikka ja ryhmäilmiö viitataan siihen, että ryhmä toimii tavalla, jota ei voisi suoraan päätellä sen yksittäisten jäsenten käytöksestä. Ryhmädynamiikka syntyy jäsenten välisestä vuorovaikutuksesta ja kommunikaatiosta. Lopuksi Kopakkala toteaa vielä, että ryhmien toiminnassa voidaan havaita säännönmukaisuuksia, jotka tekevät niistä kiinnostavia. Niissä on havaittavissa käyttäytymismalleja, jotka toistuvat ja joiden tunteminen auttaa ennakoimaan ryhmien toimintaa ja vaikuttamaan siihen.

Luokkaryhmää on usein kuvattu yhdeksi ihmisen vaativimmista ryhmistä. Tämä voi johtua siitä, että luokka sosiaalisena tilana ei perustu pelkästään siihen kuulumisen kokemukselle, vaan siihen sisältyy jatkuvaa tarkkailua ja tarkkailtavana oloa. Tunne ryhmään kuulumisesta luo yksilölle turvallisuutta. Mikään yhteisö, koululuokka tai opetusryhmä ei kuitenkaan automaattisesti muodostu toimivaksi ja turvalliseksi, vaan ryhmän toiminnan kehittäminen vaatii tietoista toimintaa ja hyvää ohjaamista. (Markkanen 2012, 7.)

Pörhölä käyttää luokan sisällä syntyvistä sosiaalisista suhteista termiä vertaissuhde. Pörhölän (2008, 94) mukaan vertaissuhteilla on tärkeä merkitys yksilön psyykkiselle, fyysiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Vertaissuhteilla viitataan yksilön vuorovaikutussuhteisiin vertaistensa kanssa, kun taas vertaisilla tarkoitetaan yksilön kanssa suunnilleen samalla tasolla kognitiivisessa, emotionaalisessa ja sosiaalisessa kehityksessä olevia toisia ihmisiä. Näihin kyseisiin vertaissuhteisiin yksilö usein törmää koulumaailmassa.

Yksilö hakeutuu mielellään arvo- ja ajattelumaailmaltaan itsensä kaltaisten seuraan saadessaan valita vuorovaikutuskumppaninsa. Koulumaailmassa yksilö ei kuitenkaan voi vaikuttaa vuorovaikutuskumppaneihinsa, koska oppilaat ohjataan vertaissuhteisiinsa ulkoapäin. Oman ryhmän oppilaat muodostavat yksilölle lähimmän sidosryhmän, johon suurin osa hänen vertaissuhteistaan keskittyy useiden vuosien ajaksi. Tämä voi koitua ongelmalliseksi, jos hyvinkin erilaiset yksilöt päätyvät yhteen useiksi vuosiksi ja näin ollen on mahdollista, että kaikki vertaissuhteet eivät muodostu palkitseviksi ja yksilöä tukeviksi. Vertaissuhteet voidaan jakaa palkitsevuuden/vahingollisuuden mukaan viiteen eri tyyppiin. Palkitsevia vertaissuhteita ovat ystävyysuhteet, joita leimaa molemminpuolinen läheisyydentunne, kaverisuhteet, joissa osoitetaan keskinäistä hyväksyntää sekä neutraalit vertaissuhteet, joille on ominaista vastavuoroinen kiinnostuksen puute. Vahingollisia vertaissuhteita taas ovat vihollisuhteet, joissa on tyypillistä kokea vastavuoroisia kielteisiä tunteita sekä hyväksikäyttävät vertaissuhteet, joille on ominaista yksipuolinen kiusaaminen niin, että toinen osapuoli ei pysty vaikuttamaan saamaansa kohteluun. (Pörhölä 2008, 94.)

Ryhmäyttämisen tärkeys puhututtaa kouluissa. Usein ryhmäyttämällä tarkoitetaan uuden lukuvuoden alkuun sijoittuvia, erityisesti opintonsa aloittaville vuosiluokille järjestettyjä tutustumispäiviä ja -tempauksia. Ryhmäyttäminen on aikaa vaativa prosessi, eikä sitä voida toteuttaa vain muutamallakaan erillisellä ryhmäyttämispäivällä. Ryhmäyttämistä tulisi tukea pitkin lukuvuotta. (Markkanen 2012, 7 – 8.) Markkanen (mts. 8) määrittelee ryhmäyttämisen prosessiksi, jossa ryhmän jäsenten välistä keskinäistä tuntemista, luottamusta, turvallisuutta ja viestintäkykyä tietoisesti kehitetään. Aalto (2000, 69) taas määrittelee ryhmäyttämisen toiminnallisiin tehtäviin perustuvana prosessina, jonka avulla ryhmän turvallisuus vaiheittain kasvaa.

MAST hankkeen julkaisemassa ryhmäyttämisooppaassa (Ryhmäyttämisooppas, 4) ryhmäyttämällä tarkoitetaan prosessia, jossa oleellista on ryhmän jäsenten keskinäinen tunteminen, vuorovaikutus, luottamus ja viihtyminen. Ryhmäytyminen alkaa siitä, kun ryhmän jäsenet oppivat tuntemaan toisensa mahdollisimman hyvin. Toisten nimien tunteminen ei välttämättä riitä; prosessi vie aikaa ja tähtää luottamuksellisen ilmapiirin luomiseen ja todellisen yhteistoiminnan aikaansaamiseen. Tarkoituksena on tutustua ryhmän jäseniin paremmin niin, että jokainen ryhmän jäsen tuntee olonsa ryhmässä turvalliseksi. Ryhmäytyminen on edellytys kannustavan oppimisympäristön syntymiselle. Hyvin ryhmäytynyt ryhmä edistää omaa oppimistaan ja ehkäisee syrjäytymistä.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen kohdejoukko

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää esiintyykö Mikkelin ammattikorkeakoulussa kiusaamista, ja jos esiintyy niin kuinka paljon, ja minkälaista kiusaaminen on. Kohdejoukkona olivat Mikkelin ammattikorkeakoulun Kasarmin kampuksen opiskelijat. Tutkimuksesta rajattiin pois kaikki Savonniemen kampuksen opiskelijat, Kasarmin kampuksen monimuoto- sekä englanninkielisillä koulutuksilla opiskelevat opiskelijat.

Tutkimuksen kohdejoukosta rajattiin pois kaikki monimuoto – opiskelijat. Tämä siitä syystä, että monimuoto – opiskelijat eivät vietä aikaa koulun arjessa samalla tavalla kuin päiväopiskelijat. Englanninkielisillä koulutuksilla opiskelevat opiskelijat rajautuivat pois tutkimuksesta, koska kulttuurierot saattavat vääristää tutkimustulosta.

4.2 Tutkimusongelmat

Tutkimuksen tavoitteena oli etsiä vastausta kysymykseen, kuinka paljon kiusaamista esiintyy Mikkelin ammattikorkeakoulussa. Tutkimuksen pääongelma määritti tarkemmat alaongelmat. Koska Mikkelin ammattikorkeakoulussa esiintyy kiusaamista, tutkimuksessa tutkittiin myös kiusaamisen havaitsemista, sen ilmenemismuotoja, jatkumoa, eri koulutusten välisiä eroja sekä sukupuolten välisiä eroja. Avoimien kysymysten avulla pystyttiin myös tutkimaan kuinka kiusaamiseen tulisi puuttua, ja miten sitä voitaisiin ehkäistä. Seuraavat kysymykset määrittivät lopulta tutkimusongelmiksi:

1. Kuinka paljon kiusaamista esiintyy Mikkelin ammattikorkeakoulussa?
2. Millaista kiusaamista esiintyy?
3. Miten kiusaamisen jatkumo on havaittavissa?
4. Miten kiusaamista voitaisiin ehkäistä?
5. Kuinka kiusaamiseen tulisi puuttua?

Kiusaamisen havaitsemisessa kiinnitettiin erityisesti huomiota koulutusten välisiin eroihin, sekä sukupuolten välisiin eroihin. Kiusaamisen ilmenemismuodoista tutkittiin

eniten esiintyvien ilmenemismuotojen jakautumista, sekä sukupuolten välisiä esiintymiseroja. Tutkimus sisälsi myös kysymyksen aiempina kouluaikoina koetuista kiusaamiskokemuksista, jonka avulla kartoitettiin kiusaamisen jatkumoa korkeakouluopintoihin. Jatkumoa tarkasteltaessa kiinnitettiin huomiota kiusatun ja kiusaajan roolien pysyvyyteen tai vaihtuvuuteen koulutusasteelta toiselle siirryttäessä.

4.3 Aineistonkeruumenetelmä

Tieteellinen tutkimus on ongelmanratkaisua, joka pyrkii selvittämään tutkimuskohteensa lainalaisuuksia ja toimintaperiaatteita. Yhtenä tieteellisen tutkimuksen menetelmänä käytetään empiiristä eli havainnoivaa tutkimusta. Tämä perustuu teoreettisen tutkimuksen perusteella kehitettyihin menetelmiin. Tutkimuksessa voidaan testata, toteutuuko jokin teoriasta johdettu hypoteesi käytännössä. Tutkimusongelmana voi olla myös esimerkiksi jonkin ilmiön tai käyttäytymisen syiden selvittäminen ja ratkaisun löytäminen siihen. Empiiriset tutkimukset jaetaan usein kvantitatiivisiin eli määrällisiin ja kvalitatiivisiin eli laadullisiin tutkimuksiin. Kvantitatiivisesta tutkimuksesta voidaan käyttää myös nimitystä tilastollinen tutkimus. (Heikkilä 2014, 12 – 15.) Sen avulla pyritään vastaamaan kysymyksiin ”mikä”, ”missä”, ”kuinka usein” ja ”kuinka paljon” (Holopainen & Pulkkinen 2013, 21).

Tämän tutkimuksen kyselylomakkeen pohjana käytettiin vuonna 2008 teetetyn Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuskyselyn kohtaa, jossa kartoitettiin kokemuksia kiusaamisesta (Kunttu & Pesonen 2012). Tämän kohdan kyselystä on laatinut Maili Pörhölä. Ennen varsinaisen aineiston keräämistä kyselylomake koehaastateltiin kohdejoukon edustajilla. Aineisto kerättiin kaikilta Mikkelin ammattikorkeakoulun Kasarmien kampuksen suomenkielisiltä päivätoteutuksen koulutuksilta. Ryhmät, joille kysely toteutettiin, valikoituivat satunnaisesti. Vastauksia saatiin yhteensä $n = 514$. Kysely tunnetaan survey – tutkimuksen keskeisenä menetelmänä. Survey – tutkimuksella tarkoitetaan sellaisia kyselyn, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joissa aineistoa kerätään standardoidusti ja strukturoidusti. Standardointi tarkoittaa sitä, että kysymykset on kysyttävä kaikilta vastaajilta täsmälleen samalla tavalla. (Hirsjärvi ym. 2014, 193.) Strukturoiduilla kysymyksillä taas tarkoitetaan ennalta määriteltäviä kysymyksiä ja vastausvaihtoehtoja (Tuomi 2007, 138). Valmiiden vastausvaihtoehtojen jälkeen esitetään avoin kysymys ”jotakin muuta, millaista”. Tämä on strukturoidun ja avoimen kysymyksen välimuoto, jolla pyritään saamaan esiin näkökulmia, joita tutkija ei ole

etukäteen osannut ajatella. Tutkimukseen valikoituneet kohdehenkilöt muodostavat otoksen tietystä perusjoukosta. (Hirsjärvi ym. 2014, 193, 199.) Survey – tutkimuksen tavoitteena on koota kysely- tai haastattelumenetelmillä tietoa suurehkoista joukosta. Sen päämääränä on tiettyjen ilmiöiden, ominaisuuksien tai tapahtumien yleisyyden, esiintymisen, vuorovaikutuksen tai jakautumisen selvittäminen. (Menetelmäpolkuja humanisteille, Survey.) Tutkimuksesta saatuja tuloksia pyritään yleistämään otoksesta laajempaan joukkoon tilastollisen päättelyn keinoin (Heikkilä 2014, 15). Yleisimmin survey – tutkimusta käytetään selvittämään ihmisten mielipiteitä, poliittisia käsityksiä ja asiakastyytyväisyyttä (Fowler 2009, 2).

Kyselytutkimusten etuna pidetään yleensä sitä, että niiden avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto, tutkimukseen voidaan saada paljon vastaajia ja sillä voidaan kysyä useita kysymyksiä. Se säästää myös tutkijan aikaa ja vaivannäköä. Näin myös aikataulu ja kustannukset on mahdollista arvioida melko tarkasti. Kyselytutkimuksessa on myös havaittu heikkouksia. Näitä ovat muun muassa vastaajien asennoituminen tutkimukseen, vastausvaihtoehtojen vähäisyys ja väärinymmärrykset. (Hirsjärvi ym. 2014, 195.) Fowlerin mukaan on myös otettava huomioon mahdollinen vastaajien kato (Fowler 2009, 49).

4.4 Aineisto

515:sta kyselylomakkeesta täytettynä takaisin saatiin 514. Mikkelin ammattikorkeakoulun opintotoimiston mukaan Kasarmin kampuksen suomenkielisillä koulutuksilla 20.9.2014 oli läsnä olevana 2324 opiskelijaa. Näin ollen kyselyyn vastasi 22,1 % koko perusjoukosta. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja se tapahtui nimettömästi. Vastanneista naisia oli 299 (58,3 %), miehiä 212 (41,3 %) ja muita 2 (0,4 %). Yksi henkilö jätti määrittelemättä sukupuolensa. Iältään vastaajat olivat 18 – 52 – vuotiaita. Kolme henkilöä jätti kertomatta ikäänsä. Vastanneet olivat pääosin 20 – 23 – vuotiaita, ja heidän osuus koko joukosta oli 66,5 %. Aloitusvuodet jakautuivat vuosille 2007 – 2015. Tutkimuksessa pyrittiin saamaan vastaajia kaikista koulutuksista, mutta ryhmäkokojen suuren vaihtelun takia jotkut koulutukset ovat tutkimuksessa enemmän edustettuina. Vastaajista 15,6 % oli sosionomeja, 12,7 % liiketalouden tradenomeja, 12,5 % restonomeja, 12,1 % terveydenhoitajia, 7,6 % metsätalousinsinöörejä, 7,6 % yhteisöpedagogeja, 7,4 % tietojenkäsittelyn tradenomeja, 6,3 % sähkö- ja automaatioinsinöörejä, 6,1 % prosessi- ja materiaalitekniikan tai materiaalitekniikan insinööre-

jä, 4,7 % ympäristötekniikaninsinöörejä ja 4,1 % sairaanhoitajia. Vähiten vastaajia oli talotekniikan koulutuksesta 3,3 %. Kyselylomakkeen avoimiin kohtiin vastattiin kohtuullisen hyvin. Kysymykseen, jossa tiedusteltiin ”kuinka kiusaamiseen tulisi puuttua” vastasi 389 henkilöä. Kysymykseen, jossa tiedusteltiin ideoita kiusaamisen ehkäisemiseksi vastasi 337 henkilöä. Viimeiseen ”sana vapaa” kenttään vastattiin selkeästi vähiten, vain 150 henkilöä.

Aineiston peruskriteerinä voidaan pitää sen luotettavuutta. Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan validiteetin ja reliabiliteetin avulla. Validiteetti kuvaa, missä määrin on onnistuttu mittaamaan juuri sitä mitä haluttiinkin mitata. Kyselytutkimuksessa siihen vaikuttaa ensisijaisesti se, miten onnistuneita kysymykset ovat eli voidaanko niiden avulla saada ratkaisu tutkimusongelmaan. (Heikkilä 2014, 177 – 178.) Tämä tutkimus on validi, sillä tutkimuskysymyksillä on saatu vastaus tutkimusongelmaan. Reliabiliteetti määritellään kyvyksi tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Reliabiliteetti voidaan jakaa kahteen, sisäiseen ja ulkoiseen reliabiliteettiin. Tutkimuksen sisäinen reliabiliteetti voidaan todeta mittaamalla sama tilastoyksikkö useampaan kertaan. Jos mittaus-tulokset ovat samat, mittaus on reliaabeli. Tutkimuksen ulkoinen reliabiliteetti tarkoittaa sitä, että mittaukset ovat toistettavissa myös muissa tutkimuksissa ja tilanteissa. (Heikkilä 2014, 178.) Tämä tutkimus on ulkoisesti reliaabeli, sillä tutkimuksessa käytettyjä mittauksia voidaan toistaa myös muissa tutkimuksissa. Tämän tutkimuksen kyselystä saatua aineistoa voidaan pitää luotettavana, sillä otoksen edustavuus perusjoukkoon nähden on hyvä.

4.5 Analyysimenetelmä

Aineiston käsittelyyn käytettiin IBM SPSS Statistics - tilasto-ohjelmaa, josta käytetään lyhennettä SPSS (Heikkilä 2014, 119). SPSS on yleisin oppilaitoksissa käytetty tilasto-ohjelma, jota käytetään muun muassa analysointiin (SPSS Finland Oy 2011). Kuvailevassa tilastotieteessä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä kerätyt tiedot esitetään tiivistetysti esimerkiksi taulukkoina, jotta se olisi havainnollisempi ja johtopäätösten tekeminen helpottuisi. Taulukoiden ja kuvioiden tarkoituksena on ilmoittaa lukumääräisiä tai prosentuaalisia tietoja, osoittaa totuudenmukaisesti tilastotietojen sisältämä fakta sekä havainnollistaa muuttujien välisiä suhteita. (Holopainen & Pulkkinen 2013, 46; Karjalainen 2010, 38.) SPSS -tilasto-ohjelmaa päädyttiin käyttämään,

koska tilastollisten taulukoiden tekeminen sujuu tilasto-ohjelmalla nopeammin ja vattomammin kuin taulukkolaskentaohjelmalla (Heikkilä 2014, 119).

Kun halutaan tarkastella kahden tai useamman muuttujan välistä yhteyttä käytetään erilaisia analyysimenetelmiä, joiden avulla pyritään saamaan vastaus tutkimusongelmaan. Aineisto analysoitiin frekvenssitaulukko ja ristiintaulukointi menetelmillä. Muuttujien saamat arvot kuten esimerkiksi ikä, sukupuoli ja koulutus syötetään havaintomatriisiin, jolloin voidaan laskea kuinka monta kutakin arvoa on. Saatua taulukkoa kutsutaan frekvenssitaulukoksi ja havaintojen lukumääriä frekvensseiksi. (Holopainen & Pulkkinen 2008, 48.) Frekvenssitaulukon tarkoituksena on antaa tiivistettyä tietoa muuttujien arvoista (Holopainen ym. 2004, 136). Usein tutkimuksissa ollaan kiinnostuneita kahden tai useamman muuttujan välisestä tilastollisesta yhteydestä. Muuttujien välistä yhteyttä voidaan tutkia monin eri menetelmin. (Holopainen ym. 2004, 157.) Ristiintaulukointi on yksi riippuvuuksien tutkimisen menetelmistä. Menetelmänä se on havainnollinen eikä se aseta ehtoja muuttujien mittaustasolle, kunhan muuttujien arvoluokkia ei ole liian monta. (Heikkilä 2014, 174, 192.) Ristiintaulukoinnilla selvitetään kahden luokitellun muuttujan välistä yhteyttä ja jakautumista. Aina ei voida kuitenkaan sanoa, kumpi muuttujista on selittävä ja kumpi selitettävä muuttuja. Muuttujat esitetään samassa ristiintaulukossa siten, että toinen muuttuja asettuu sarakkeille ja toinen riveille. Taulukon ruuduissa olevat solufrekvenssit kertovat, kuinka monta mainitun ominaisuuden omaavaa yksilöä aineistossa on. (Heikkilä 2014, 198.)

Avointen kysymysten analysointiin käytettiin teemoittelu – analyysimenetelmää. Teemoittelu on laadullisen analyysin perusmenetelmä, jossa tutkimusaineistosta pyritään hahmottamaan keskeisiä aihepiirejä eli teemoja. Teemoiksi hahmotetaan sellaisia aiheita, jotka toistuvat aineistossa. (Menetelmäpolkuja humanisteille, Teemoittelu.) Kysymys yhdessätoista kysyttiin opiskelijoilta kuinka he haluaisivat, että kiusaamiseen puututaan. Tarkasteltaessa kysymyksen vastauksia esille nostettiin kahdeksan eri teemaa. Teemoiksi jäsenyi ryhmän sisäinen ja ulkoinen puuttuminen, keskustelu kaikkien osapuolien kanssa, ryhmäyttäminen, koulusta erottaminen sekä muut rangais-
tukset, väliin meneminen, tiedottaminen/valistaminen ja muut ratkaisut. Kysymys kahdessaatoista puolestaan kysyttiin opiskelijoilta kuinka kiusaamista voitaisiin ehkäistä. Tarkasteltaessa kysymyksen vastauksia esille nostettiin myös kahdeksan eri teemaa. Näitä teemoja ovat ryhmäyttäminen, tiedottaminen/valistaminen, puuttuminen,

rangaistukset, puhuminen/keskusteleminen, luokan yhteishengen kohottaminen, omat asenteet ja muut vastaukset. Kohtaa kolmesta ei teemoiteltu, koska se oli sana vapaa – kenttä ja kirjoitusten sisällöt vaihtelivat paljon.

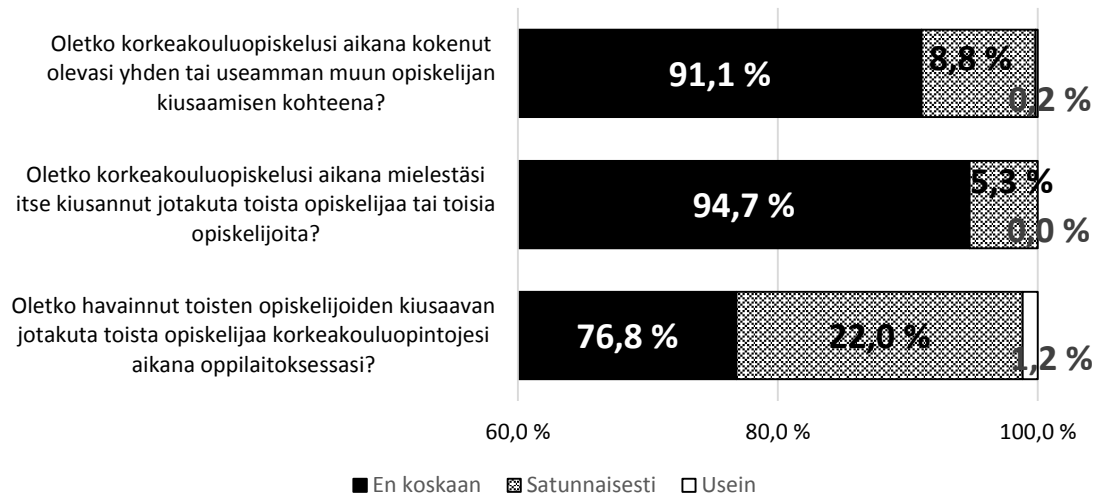
5 TULOKSET

5.1 Kiusaaminen Mikkelin ammattikorkeakoulussa

Korkeakoulukiusaamistutkimuksessa kysyttiin opiskelijoilta, ovatko he kokeneet kiusaamista korkeakouluopintojensa aikana. Kyselyyn vastanneista opiskelijoista 8,8 % oli kokenut satunnaista kiusaamista. Eniten kiusaamista kokivat naiset, heistä 10,7 % oli kokenut korkeakoulukiusaamista. Miesten vastaava osuus oli 6,1 %. Kaikista vastanneista 0,2 % oli kokenut usein kiusaamista korkeakouluopintojensa aikana. He ketkä eivät määrittele sukupuoltaan naiseksi tai mieheksi (n=2) eivät olleet kokeneet kiusaamista tai itse kiusanneet korkeakoulussa, tästä syystä heidät on jätetty pois vertailusta. Tutkimuksessa selvitettiin myös olivatko opiskelijat itse kiusanneet toisia opiskelijoita korkeakouluopintojen aikana. Kyselyyn vastanneista 5,3 % kertoi satunnaisesti kiusanneensa. Miehistä oli satunnaisesti kiusannut 8,0 % ja naisista 3,0 %. Kyselyyn vastanneista opiskelijoista 22,0 % oli havainnut kiusaamista satunnaisesti Mikkelin ammattikorkeakoulussa. Usein tapahtuvaa kiusaamista havaittiin 1,2 %. Naiset havaitsivat kiusaamista miehiä enemmän.

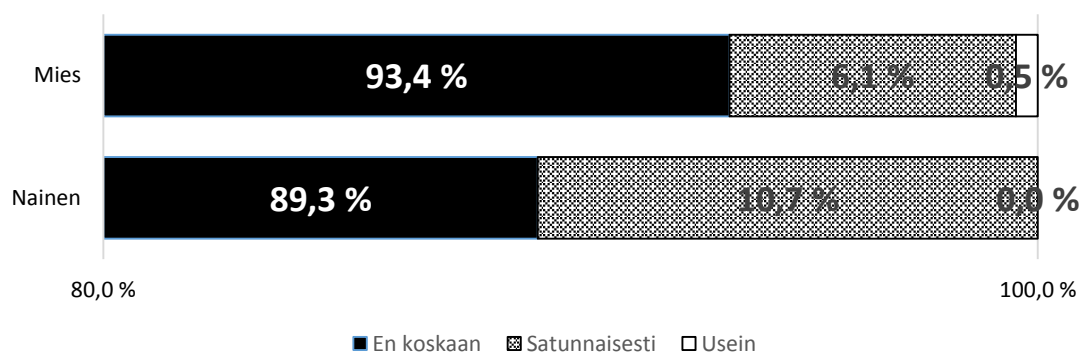
Taulukossa 1 havainnollistetaan kiusaamista kokeneiden, kiusaajien sekä kiusaamista havainneiden määriä Mikkelin ammattikorkeakoulussa. Kuten taulukosta voi huomata, kiusaamista havaitaan huomattavasti enemmän, kuin sitä koetaan. Tätä voidaan selittää sillä, että kiusaamistilanteen voi havaita useampi henkilö samanaikaisesti ja yleensä ryhmässä tapahtuva kiusaaminen kohdistuu ryhmän normeista poikkeavaan henkilöön (Salmivalli 1996, 109).

TAULUKKO 1. Kiusaamista kokeneet (n=514), kiusaajat sekä kiusaamista havainneet Mikkelin ammattikorkeakoulussa (n=513).

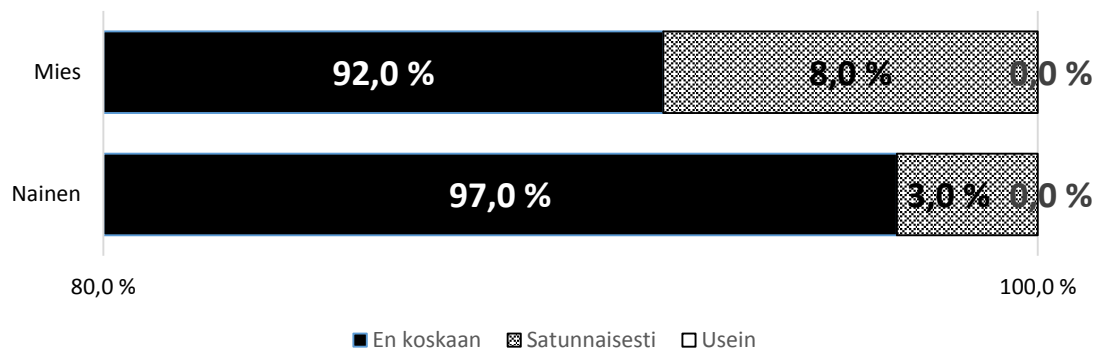
Taulukossa 2 on esitetty sukupuolien väliset erot kiusaamista kokeneiden välillä. Kuten taulukosta voidaan havaita, naiset kokevat kiusaamista useammin kuin miehet. On kuitenkin mielenkiintoista huomata, että ainoastaan miehet kokivat usein tapahtuvaa kiusaamista.

TAULUKKO 2. Sukupuolien väliset erot korkeakoulukiusaamista kokeneiden välillä (n=511).

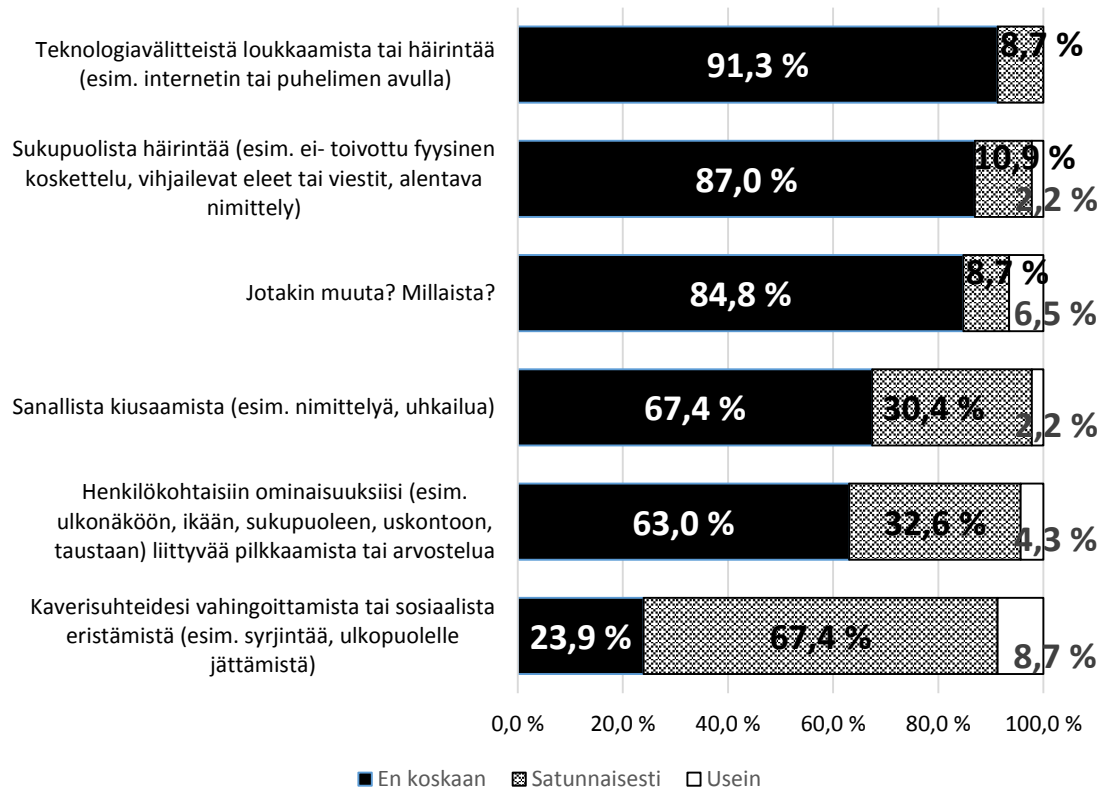
Taulukossa 3 on esitetty sukupuolien väliset erot korkeakouluopintojen aikana kiusanneiden välillä. Kuten taulukosta voidaan huomata, miehet kertoivat kiusanneensa enemmän kuin naiset. Kumpikaan sukupuoli ei kuitenkaan kertonut kiusaavansa usein.

TAULUKKO 3. Sukupuolien väliset erot korkeakouluopintojen aikana kiusanneiden välillä (n=511).

Tuloksissa on havaittavissa sekä yhtäläisyyksiä, että eroavaisuuksia vuonna 2008 teetettyyn Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimukseen. Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa kävi ilmi, että eniten kiusaamista kokivat ammattikorkeakoulussa opiskelevat naiset, joista 7,5 % kertoi kokeneensa kiusaamista (Pörhölä 2011b, 166). Vastaavasti kyselyyn vastanneista Mikkelin ammattikorkeakoulun naispuolista opiskelijoista 10,7 % kertoi kokeneensa kiusaamista korkeakoulussa. Eroa löytyi kiusaajista, sillä aiemmassa tutkimuksessa vain 1,7 % kertoi kiusanneensa korkeakoulussa (mts. 166). Mikkelin ammattikorkeakoulun vastaava luku oli 5,3 %. Huomattavaa eroa löytyi kiusaamiskokemuksista. Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa kävi ilmi, että neljännes opiskelijoista koki kiusaamista korkeakoulussa (mts. 166). Mikkelin ammattikorkeakoulun vastaava luku oli kuitenkin huomattavasti pienempi 8,8 %.

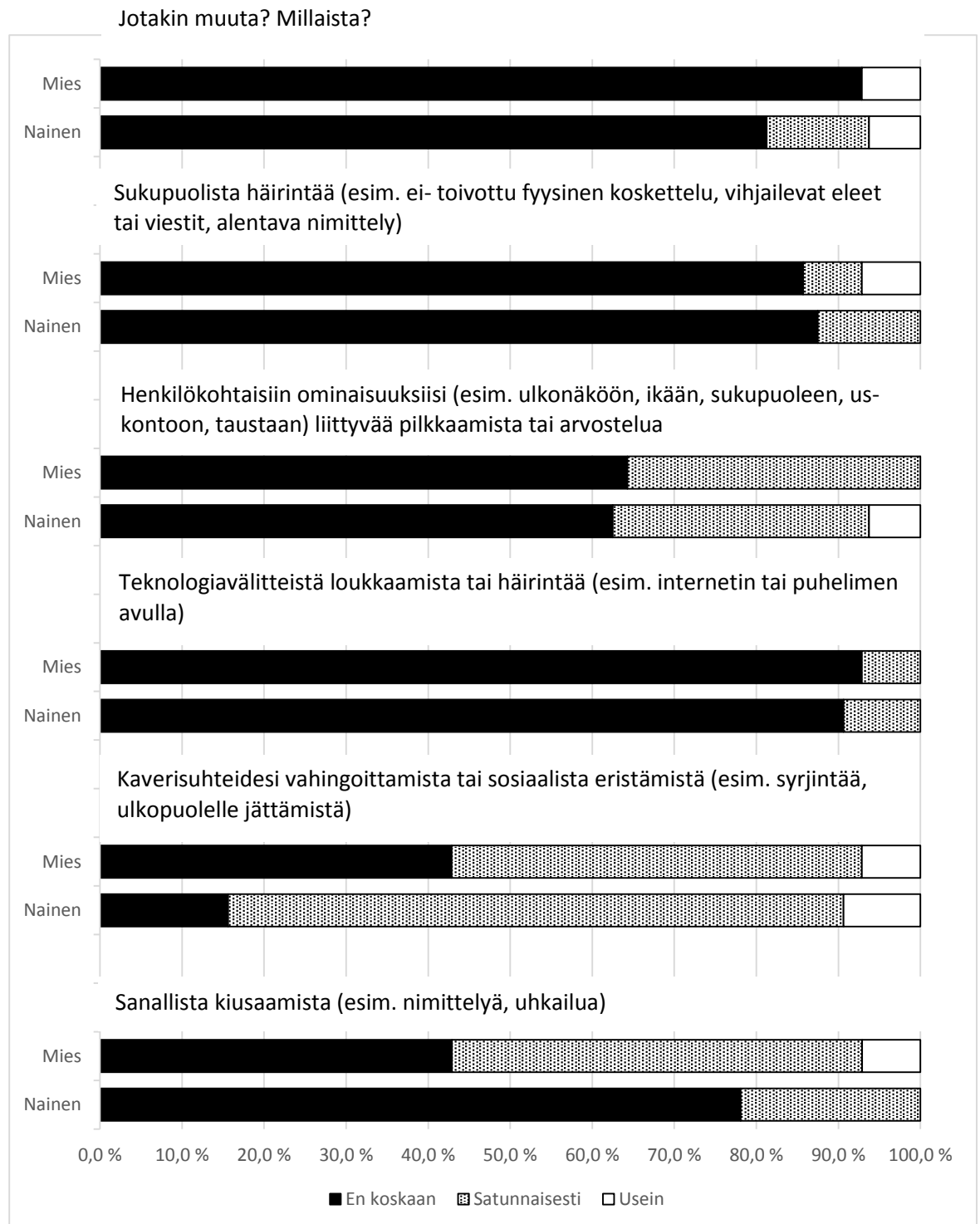
Kyselyyn vastanneista 54,8 % ei ollut kokenut kiusaamista aiempina kouluaikoina. Heistä 4,3 % koki tulleen kiusatuksi vasta korkeakoulussa. Vastaavasti vastanneista 73,0 % ei ollut kiusannut aiempina kouluaikoina. Heistä kuitenkin 2,9 % aloitti kiusaamisen korkeakoulussa.

TAULUKKO 4. Kiusaamisen ilmenemismuotojen jakautuminen (n=46).

Taulukossa 4 on kuvattuna kiusaamisen ilmenemismuotojen jakautuminen korkeakoulukiusaamista kokeneiden joukossa. Kyselylomakkeessa valmiiksi ehdotettuina ilmenemismuotoina olivat sanallinen kiusaaminen, fyysinen vahingoittaminen, omaisuuden vahingoittaminen, kaverisuhteiden vahingoittaminen tai sosiaalinen eristäminen, teknologiavälitteinen loukkaaminen tai häirintä, henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvää pilkkaaminen tai arvostelu ja sukupuolinen häirintä. Viimeisenä kohtana oli avoin kenttä, johon oli mahdollisuus kirjoittaa omin sanoin kiusaamiskokemuksista, jos edellä mainituista ilmenemismuodoista mikään ei täsmännyt. Yleisin koettu kiusaamisen ilmenemismuoto oli kaverisuhteiden vahingoittaminen tai sosiaalinen eristäminen. Toiseksi eniten koettiin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvää pilkkaa tai arvostelua sekä sanallista kiusaamista. Myös muissa tutkimuksissa on ilmennyt, että sosiaalinen eristäminen ja sanallinen kiusaaminen ovat yleisimpiä kiusaamisen ilmenemismuotoja (ks. esim. Haikala & Korvinen 2014; Havanka 2011; Kautonen & Laine 2011; Kinnunen 2015). Ainoastaan fyysistä- ja omaisuuden vahingoittamista ei

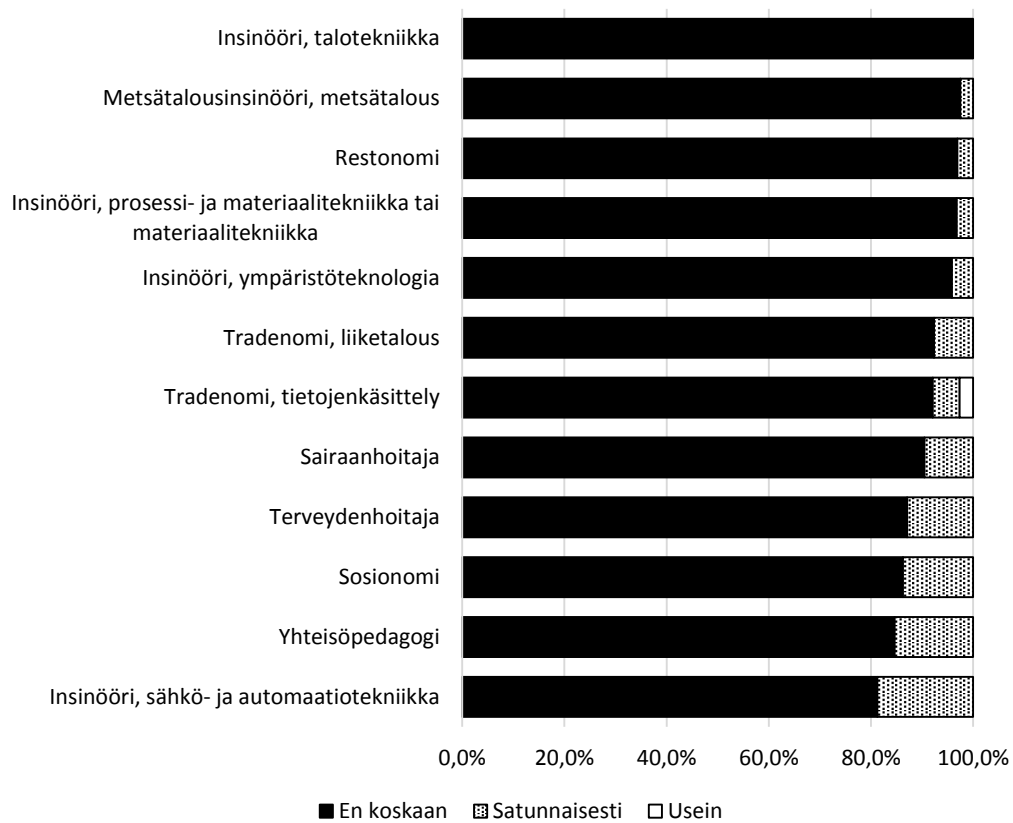
ilmennyt aineistosta. Kiusaamista koetaan satunnaisesti, ja vain harvat ovat kokeneet kiusaamista usein.

TAULUKKO 5. Naisten ja miesten väliset erot kiusaamisen ilmenemismuodoissa (n=46).

Taulukossa 5 havainnollistetaan naisten ja miesten välisiä eroja kiusaamisen ilmene-
mismuodoissa. Eniten koettiin satunnaista kaverisuhteiden vahingoittamista tai sosiaa-
lista eristämistä, jonka osuus oli yhteensä 67,4 %. Naisilla tätä esiintyy useammin
kuin miehillä, sillä satunnaisesti kiusattujen osuus naisista oli 75,0 % ja miehistä 50,0
%. Kaverisuhteiden vahingoittamista tai sosiaalista eristämistä usein kokivat 8,7 %
vastaajista. Seuraavaksi yleisin kiusaamisen ilmenemismuoto oli henkilökohtaisiin
ominaisuuksiin liittyvää pilkkaa tai arvostelua, jota satunnaisesti kokivat 32,6 % vas-
taajista. Satunnaisesti kiusattujen osuus naisista oli 31,3 % ja miehistä 35,7 %. Henki-
lökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvää pilkkaa tai arvostelua usein kokeneita oli 4,3 %
vastanneista. Sanallista kiusaamista olivat satunnaisesti kokeneet 30,4 % vastanneista.
Miesten osuus oli 50,0 % vastanneista, kun taas naisten osuus oli 21,9 %. Sanallista
kiusaamista usein kokeneita oli 2,2 % vastanneista.

Sukupuolista häirintää ja teknologiavälitteistä loukkaamista tai häirintää koettiin har-
vemmin. Sukupuolista häirintää satunnaisesti oli kokenut 10,9 % vastaajista. Satun-
naisesti kiusattujen osuus naisista oli 12,5 % ja miehistä 7,5 %. Sukupuolista häirintää
kokivat usein 2,2 % vastaajista. Teknologiavälitteistä loukkaamista tai häirintää sa-
tunnaisesti kokivat 8,7 % vastanneista. Satunnaisesti kiusattujen osuus naisista oli 9,4
% ja miehistä 7,1 %. Viimeiseen avoimeen kenttään, johon oli mahdollisuus kirjoittaa
omin sanoin kiusaamiskokemuksista, kiusaamista koki satunnaisesti 8,7 % ja usein 6,5
% vastanneista. Vastaajat kertoivat kokemuksiaan muun muassa selän takana puhumi-
sesta, ryhmän jakautumisesta toisiaan vastaan, ryhmätöissä eristämisestä, kuiskailusta,
tuijotuksesta sekä välinpitämättömyydestä.

TAULUKKO 6. Kiusaamista kokeneiden määrä koulutuskohtaisesti (n=512).

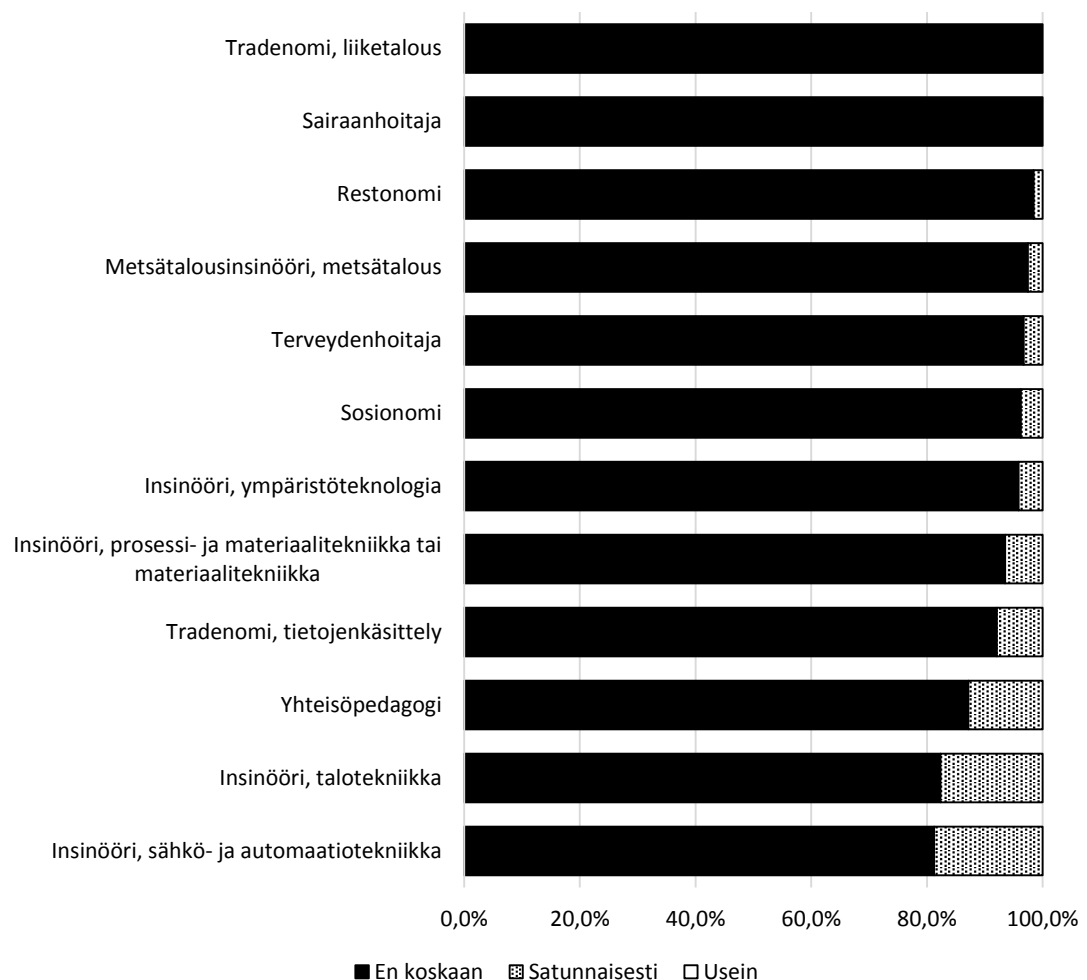
Tutkimuksessa selvitettiin myös koulutuskohtaisia eroja kiusaamiskokemuksista korkeakoulussa. Kuten taulukko 6 osoittaa, lähes kaikissa koulutuksissa koetaan kiusaamista. Talotekniikan koulutus oli ainoa koulutus, jossa kukaan opiskelijoista ei ollut kokenut kiusaamista korkeakouluopiskelujen aikana. Vähiten kiusaamista koettiin metsätalousinsinöörien, restonomien, prosessi- ja materiaalitekniikan tai materiaalitekniikan sekä ympäristötekniikan opiskelijoiden keskuudessa. Näissä koulutuksissa satunnaista kiusaamista oli kokenut alle 5 % vastanneista. Näistä vähiten kiusaamista koettiin metsätalousinsinöörien keskuudessa, joista satunnaista kiusaamista oli kokenut 2,6 %. Prosessi- ja materiaalitekniikan tai materiaalitekniikan opiskelijat ja restonomiopiskelijat kokivat kiusaamista lähes saman verran. Restonomit olivat kokeneet satunnaista kiusaamista 3,1 %, kun taas prosessi- ja materiaalitekniikan tai materiaalitekniikan opiskelijat olivat kokeneet satunnaista kiusaamista 3,2 %. Ympäristötekniikan opiskelijoista 4,2 % oli kokenut satunnaista kiusaamista korkeakoulussa.

Tradenomeista liiketaloutta opiskelevat olivat kokeneet satunnaista kiusaamista enemmän kuin tietojenkäsittelyä opiskelevat. Liiketalouden opiskelijoista 7,7 % oli kokenut satunnaista kiusaamista, kun taas tietojenkäsittelyä opiskelevien vastaava

luku oli 5,3 %. Tietojenkäsittely tradenomeista usein korkeakoulukiusaamista koki 2,6 %. Kyselyyn vastanneista tradenomien tietojenkäsittelyn koulutus oli ainoa, jossa korkeakoulukiusaamista koettiin usein.

Sairaanhoitajista satunnaista kiusaamista korkeakoulussa oli kokenut 9,5 %, kun taas terveydenhoitajien vastaava luku oli 12,9 %. Tämän jälkeen eniten kiusaamista olivat kokeneet sosionomit sekä yhteisöpedagogit. Sosionomit olivat kokeneet satunnaista kiusaamista korkeakoulussa 13,8 %, kun taas yhteisöpedagogeista 15,4 % oli kokenut satunnaista kiusaamista. Eniten kiusaamista koettiin sähkö- ja automaatiotekniikan koulutuksessa. Heistä 18,8 % oli kokenut satunnaista kiusaamista korkeakoulussa.

TAULUKKO 7. Kiusaajien määrä koulutuskohtaisesti (n=511).

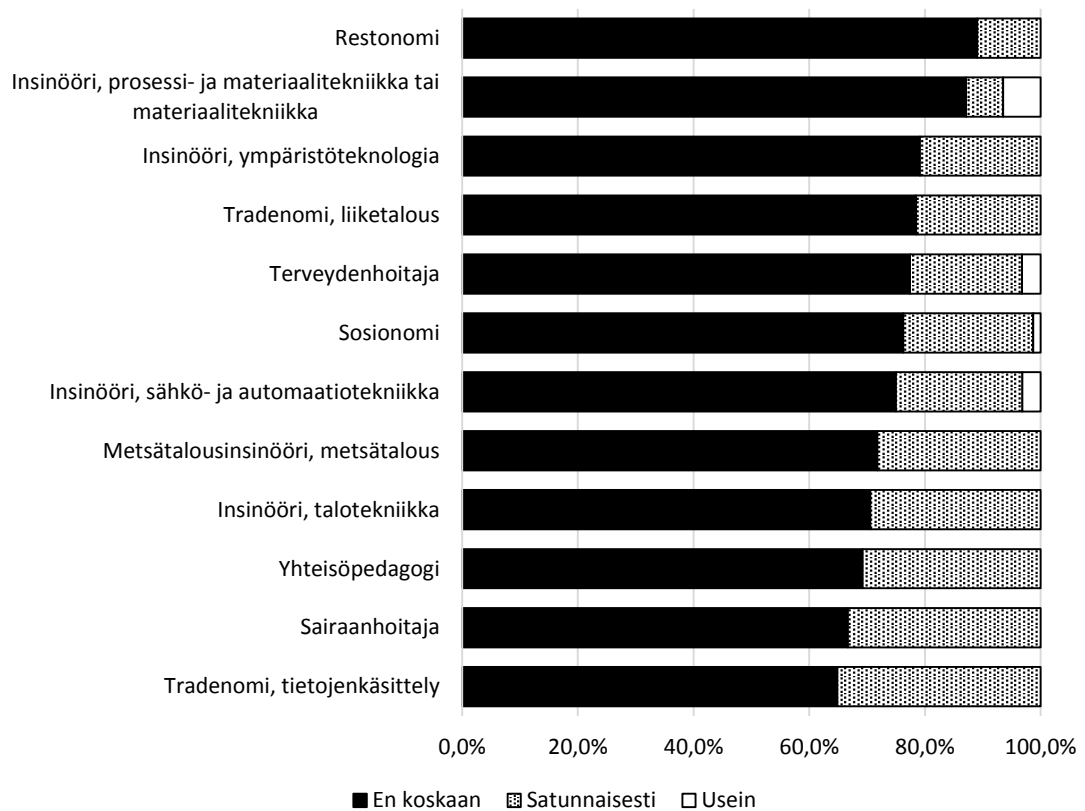

Taulukko 7 havainnollistaa koulutuskohtaisia eroja siitä, kuinka moni on mielestään itse kiusannut korkeakouluopintojen aikana. Liiketalouden tradenomit ja sairaanhoitajat eivät koe kiusanneensa toisia opiskelijoita. Sairaanhoitajien kohdalla tulos on

huomattava, sillä kuten taulukko 5 osoittaa, heistä lähes joka kymmenes koki tulleen kiusatuksi korkeakoulussa. Samantapainen ilmiö on huomattavissa myös terveydenhoitajien sekä sosionomien kohdalla. Terveydenhoitajista 3,3 % koki satunnaisesti kiusanneensa korkeakoulussa, kun taas sosionomien vastaava luku oli 3,8 %. Heistä kuitenkin huomattavasti suurempi osuus oli kokenut kiusaamista korkeakoulussa. Päävastainen ilmiö on havaittavissa talotekniikan koulutuksessa. Heistä 17,6 % kertoi itse kiusanneensa satunnaisesti, mutta kukaan heistä ei kokenut tulleen kiusatuksi.

Metsätalousinsinöörien, ympäristötekniikan, prosessi- ja materiaalitekniikan tai materiaalitekniikan sekä tietojenkäsittelyn koulutuksissa alle 10 % vastanneista kertoi itse kiusanneensa korkeakoulussa. Metsätalousinsinööreistä 2,6 % kertoi kiusaavansa satunnaisesti. Ympäristötekniikan koulutuksessa vastaava luku oli 4,2 %. Prosessi- ja materiaalitekniikan tai materiaalitekniikan opiskelijoista 6,5 % kertoi kiusaavansa satunnaisesti, kun taas tietojenkäsittelyn opiskelijoista kiusasi 7,9 %.

Talotekniikan koulutuksen lisäksi yhteisöpedagogeista sekä sähkö- ja automaatiotekniikan insinööreistä yli kymmenen prosenttia kertoi kiusanneensa satunnaisesti korkeakoulussa. Yhteisöpedagogeista kertoi kiusanneensa 12,8 %. Sähkö- ja automaatiotekniikan insinöörit kiusasivat huomattavasti eniten. Heistä 18,8 %, eli lähes joka viides, kertoi kiusanneensa satunnaisesti korkeakouluopintojen aikana.

TAULUKKO 8. Kiusaamista havainneiden määrä koulutuskohtaisesti (n=511).

Kuten taulukko 8 havainnollistaa, kiusaamista havaitaan Mikkelin ammattikorkeakoulussa melko paljon. Metsätalousinsinöörien, talotekniikan, yhteisöpedagogien, sairaanhoitajien sekä tietojenkäsittelyn opiskelijoista lähes joka kolmas havaitsee kiusaamista satunnaisesti. Pieni osa prosessi- ja materiaalitekniikan tai materiaalitekniikan, terveydenhoitajien, sosionomien sekä sähkö- ja automaatiotekniikan opiskelijoista havaitsee kiusaamista usein. Restonomiopiskelijat havaitsevat kiusaamista vähiten. Heistä noin joka kymmenes kertoo havainneensa kiusaamista korkeakouluopintojen aikana.

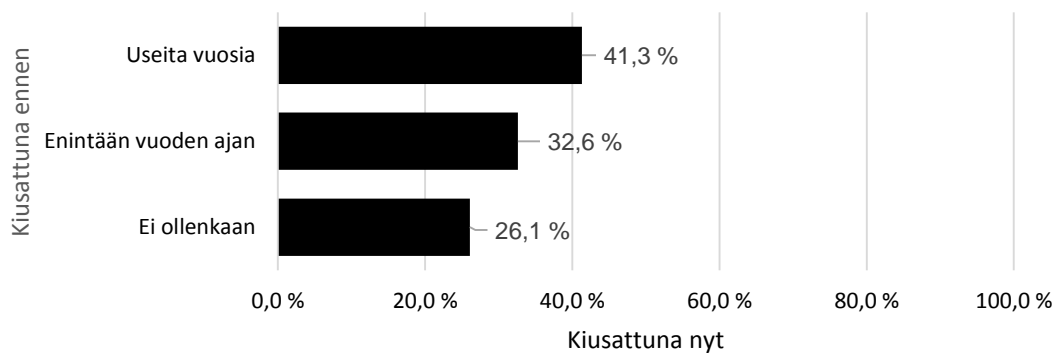
Tutkimustulokset osoittavat, että Mikkelin ammattikorkeakoulussa havaitaan huomattavasti enemmän kiusaamista verrattuna siihen, kuinka moni sitä kertoi kokeneensa. Kuten jo taulukon 1 kohdassa mainittiin, yhtenä eroa selittävänä tekijänä voi olla tilanne, jossa kiusaamisen havaitsee useampi kuin yksi henkilö. Havainnollistavana esimerkkinä mietitään tilannetta, jossa ryhmän sisällä on yksi kiusaaja, yksi kiusattu, mutta useampi havainnoija.

5.2 Kiusaamisen jatkumo

Pörhölän (2011b, 167) mukaan valitettavan monen opiskelijan kohdalla kiusaaminen jatkuu vielä korkeakoulussakin. Vuonna 2008 toteutetussa Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa ilmeni, että yli 50 % korkeakoulussa kiusatuista oli ollut kiusaamisen kohteena jo koulussa, sekä vastaavasti noin 50 % korkeakoulussa opiskelutovereitaan kiusanneista oli kiusannut myös koulutovereitaan. Mikkelin ammattikorkeakouluun toteutetussa tutkimuksessa on havaittavissa vastaavanlaisia lukuja.

Kiusaamisen jatkumoissa on havaittavissa myös poikkeustapauksia, joissa kiusaajan ja kiusatun roolit ovat vaihtuneet. Tarkasteltaessa aineistoa havaittiin vastaajista ryhmä (n=8), jotka ovat olleet kiusattuina ja kiusaajina sekä aiempina kouluaikoina, että korkeakoulussa. Ryhmän vastaukset ovat mukana kiusaamisen jatkumon eri muotojen jokaisessa kohdassa. Tällä on vaikutusta tutkimuksen tuloksiin. Ryhmä otettiin kuitenkin mukaan aineistoon, koska yksilö voi kokea olevansa sekä kiusattu, että kiusaaja samanaikaisesti.

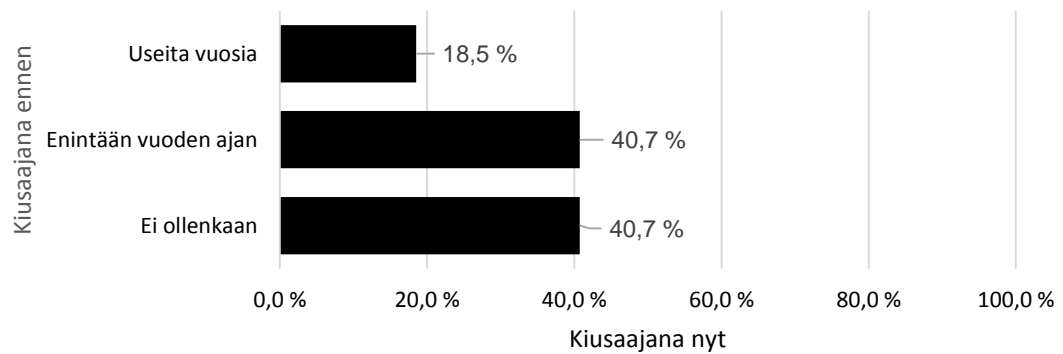
TAULUKKO 9. Kiusattujen aiempi kokemustausta (n=46).

Tuloksissa on havaittavissa kiusaamisen jatkumoa. Kuten myös Pörhölän (2011b, 167) Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa ilmenee, kiusaaminen jatkuu valitettavan usein koulutusasteelta seuraavalle. Samaa ilmiötä havainnollistetaan taulukossa 9. Vastaajilta kysyttiin minkä verran heitä on kiusattu aiempina kouluaikoina (peruskoulu, lukio, toisen asteen ammatilliset opinnot) sekä minkä verran he ovat itse kiusanneet aiempina kouluaikoina. 73,9 % korkeakoulussa kiusatuista oli ollut kiusaamisen kohteena jo aiempina kouluaikoina. Heistä 41,3 % oli ollut useita vuosia kiusattuna aiempina kouluaikoina ja 32,6 % enintään vuoden ajan.

Kaiken kaikkiaan 73,9 % kokee tulleen kiusatuksi vielä korkeakoulussa, kun tarkastellaan aiempina kouluaikoina tapahtunutta kiusaamista sen kestosta riippumatta. Vuonna 2008 teetetyssä Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa ilmenneiden tulosten vastaava luku oli yli 50 prosenttia (Pörhölä 2011b, 167).

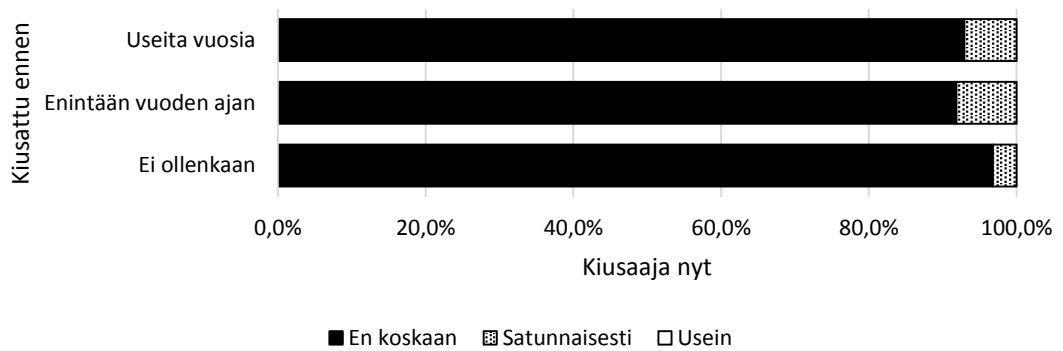
TAULUKKO 10. Kiusaajien aiempi kokemustausta (n=27).

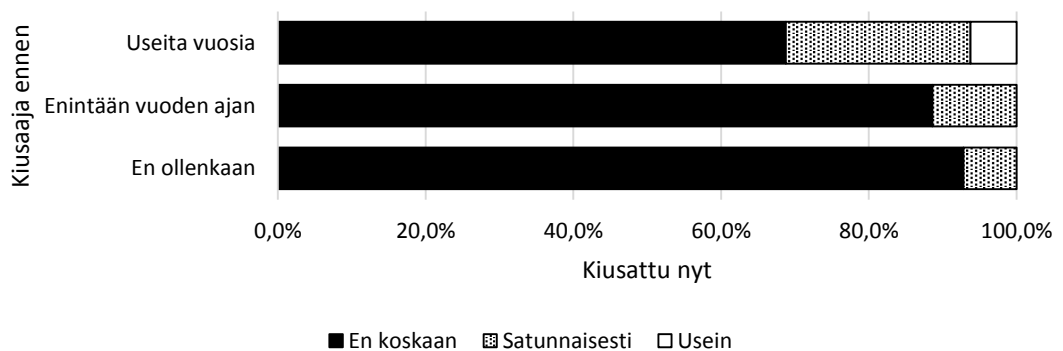
Kuten taulukko 10 osoittaa, kiusaamisen jatkumo on havaittavissa myös kiusaajien kohdalla. 59,5 % korkeakoulussa opiskelutovereitaan kiusanneista oli kiusannut koulutovereitaan myös aiempina kouluaikoina. Heistä 40,7 % oli kiusannut enintään vuoden ajan ja 18,5 % useita vuosia.

Kun tarkastellaan kiusaamisen jatkumoa kiusaajana, niin kyselyyn vastanneista opiskelijoista kaiken kaikkiaan 59,5 % kertoi jatkaneensa kiusaamista vielä korkeakoulussa. Vastaavanlainen tulos saatiin vuonna 2008 teetetyssä Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa, jossa tulos oli noin 50 prosenttia (Pörhölä 2011b, 167).

Kiusaamisen jatkumoissa on havaittavissa eroavaisuuksia sukupuolten välillä. Nyt kiusattuja oli aiemmin kiusattu naisista 75,0 % ja miehistä 71,4 %. Huomattavaa oli että useita vuosia kiusattuja oli miehistä 50,0 % kun naisten vastaava luku oli 37,5 %. Kiusaajien kohdalla erot olivat vielä huomattavampia. Kiusaajista kiusaamista oli aiemmin harjoittanut naisista 55,6 % ja miehistä 64,7 %. Huomattavaa oli, että useita vuosia kiusanneita oli miehistä 29,4 % kun naisten vastaava luku oli 0 %. Miehillä pitkään kiusaajana tai kiusattuna oleminen on selvästi yleisempää kuin naisilla.

TAULUKKO 11. Kiusatusta kiusaajaksi (n=512).

Taulukoissa 11 ja 12 on havaittavissa poikkeustapauksia, joissa kiusaajan ja kiusatun roolit vaihtavat paikkaa korkeakouluun siirryttäessä. Pörhölä on havainnut samoja yksittäisiä tapauksia vuonna 2008 teetetyssä Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksessa. Kuten taulukko 11 osoittaa, aiempina kouluaikoina enintään vuoden ajan kiusaamisen kohteeksi joutuneista 8,2 % aloittaa kiusaamisen korkeakoulussa. Useita vuosia kiusaamista kokeneista 7,1 % aloittaa kiusaamisen korkeakoulussa. Aiempina kouluaikoina kiusatuiksi joutuneet miehet aloittivat kiusaamisen korkeakoulussa useammin kuin naiset.

TAULUKKO 12. Kiusaajasta kiusatuksi (n=514).

Taulukossa 12 käy ilmi, kuinka aiempina kouluaikoina enintään vuoden ajan toisia opiskelijoita kiusanneista 11,4 % koki tullessa satunnaisen kiusaamisen kohteeksi korkeakoulussa. Useita vuosia toisia opiskelijoita kiusanneista 25,0 % koki satunnaisesti ja 6,3 % koki usein kiusaamista korkeakoulussa. Tässä kohtaa sukupuolten välillä ei ollut huomattavissa eroja.

5.3 Kiusaamistilanteisiin puuttuminen ja niiden ehkäiseminen

Kyselyssä kysyttiin myös opiskelijoiden mielipidettä siitä, kuinka he haluaisivat, että kiusaamiseen puututaan. Kysymys oli avoin, ja siihen vastasi 75,7 % (n=389) kyselyyn vastanneista opiskelijoista. Opiskelijat toivovat, että kiusaamiseen puututtaisiin välittömästi. Jokaisella korkeakoulussa, sekä henkilökunnalla että opiskelijoilla, olisi vastuu puuttua kiusaamiseen sitä havaitessa. Mielipiteet jakautuivat siinä, kenen pitäisi sovittaa mahdolliset kiusaamistilanteet. Enemmistö vastaajista toivoi, että kiusaamistilannetta olisi selvittämässä opettaja, koulukuraattori, terveydenhoitaja, tutor tai joku muu kolmas osapuoli. Osa vastaajista taas toivoi, että tilanne selvitetäisiin ryhmän sisällä ilman ulkopuolisen apua. Kyselyyn vastanneet nostivat esille kiusaajan pahanolon ja kokivat, että kiusaajat eivät kiusaa vain hovin vuoksi, vaan heillä on ongelmia elämän eri osa-alueilla. Tästä syystä olisi myös tärkeää selvittää, mistä kiusaaminen johtuu ja tarvitseeko kiusaaja erityistä tukea ja apua. Tämän lisäksi opiskelijat toivoivat, että kiusaaminen olisi rangaistavaa. Rangaistuksia ehdotettiin laidasta laitaan. Pääsääntöisesti oltiin sitä mieltä, että kiusaaja tulisi erottaa koulusta väliaikaisesti. Muita rangaistusehdotuksia oli esimerkiksi opintojaksolta poistaminen, varoitus, kiusaajan koulusta erottaminen ja rikosilmoitus. Rangaistuksilla nähtiin olevan myös ennaltaehkäisevä vaikutus. Tiedottamalla rangaistuksista jo aikaisessa vaiheessa, voidaan ikään kuin ”pelotella” mahdollisilla seurauksilla.

Toisessa avoimessa kysymyksessä kysyttiin opiskelijoiden ideoita kiusaamisen ehkäisemiseen. Kaikista vastaajista 65,6 % (n=337) vastasi tähän kysymykseen. Opiskelijat toivoivat intensiivisempää ryhmäyttämistä, luokkahengen ylläpitämistä, valistamista ja tiedottamista, avointa keskustelua aiheesta sekä rangaistuksilla pelottelemista. Eriytyisen tärkeäksi koettiin ryhmäyttämiseen panostaminen. Vastauksissa painotettiin, että tutoreilla on merkittävä rooli uuden luokan ryhmäytymisen onnistumisessa. Ryhmän mahdolliset uudet jäsenet on myös aina huomioitava erikseen. Tämän lisäksi ryhmäytymistä toivottiin myös muun kuin oman luokan kesken, jolloin voitaisiin vähentää yksinjäämisen riskiä. Tärkeänä tekijänä kiusaamisen ehkäisemiseksi nähtiin myös hyvän luokkahengen ylläpitäminen. Luokan yhteinen ajanviete koettiin tärkeäksi, jotta luokkahenki säilyy suvaitsevaisena läpi kouluajan. Tässä nähtiin rooli myös tutoreilla. Opettajien rooli taas nousi esille ryhmätöiden jaossa. Opiskelijat toivoivat, että ryhmätöitä tehdessä opettajat jakaisivat ryhmät, jolloin voitaisiin rikkoa mahdollisia ”kuppikuntia”. Tämä nähtiin myös hyvänä ryhmäyttämisen keinona.

Erilainen valistaminen ja tiedottaminen koettiin hyväksi ennaltaehkäisemisen muodoksi. Vastauksista nousi esille erilaisia keinoja tiedottaa kiusaamisesta, sen haitoista ja seurauksista. Näitä olivat esimerkiksi erilaiset kampanjat, teemapäivät, kokemus-asiiantuntijoiden vierailut, kilpailut, tapahtumat ja yleinen keskustelu aiheesta. Nähtiin, että valistamalla pystyttäisiin ehkäisemään syrjäytymistä ja eriarvoisuutta. Kokemus-asiiantuntijoiden kertomuksilla nähtiin olevan vaikutus kiusaajaan, joka ei välttämättä vielä itse tiedosta kiusaavansa. Tiedottamisella nähtiin olevan vaikutus myös avoimen keskustelun ilmapiirin luomiseen. Keskusteluja voitaisiin käydä säännöllisesti ryhmien, sekä opettajan ja opiskelijan välillä. Yhtenä ehdotuksena olivat myös jokavuotiset terveystarkastukset, jolloin terveydenhoitajalla olisi mahdollisuus nostaa asia puheeksi. Terveystarkastajan, koulukuraattorin ja muiden tukimuotojen toivottiin myös olevan näkyvämpiä, jotta kynnyks puhumisesta olisi mahdollisimman matala. Näkyvyys on tärkeää myös siksi, sillä osa vastaajista ei tiennyt kenelle kiusaamisesta voi mennä puhumaan. Opiskelijat myös toivoivat, että kiusaamista kartoitettaisiin säännöllisillä kyselyillä.

6 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa ajankohtaista tietoa koulukiusaamisesta Mikkelin ammattikorkeakoulussa. Korkeakoulukiusaamista lähdettiin selvittämään ennakkoluulottomasti eikä tuloksia yritetty arvailla etukäteen. Tutkimuksen aineistosta saatiin vastaukset tutkimusongelmiin. Saaduista tuloksista ilmeni, että huomattavan suuri osa opiskelijoista oli kokenut ainakin satunnaista kiusaamista korkeakouluopintojen aikana. Tutkimustuloksissa huomioita herättivät ryhmäytymisen merkitys, laitokohtaiset erot kiusaamisessa sekä kolmannen osapuolen rooli kiusaamistilanteissa.

Huomattavan moni kyselyyn vastanneista kertoi yksittäisiä kiusaamiskokemuksia sekä ala- että yläkoulusta. Kokemusten yksityiskohtaisuus sai ajattelemaan kiusaamisen vaikutusta yksilöön. Monien selviytymistarinoiden joukossa oli yksittäisiä tarinoita vuosien takaa, jotka olivat jääneet elävästi kiusattujen mieleen. Nämä kiusaamista-paukset olivat vaikuttaneet kiusattujen itsetuntoon, vaikka ne eivät olleet niin pitkäkestoisia eivätkä kiusattujen mielestä kuitenkaan niin vakavia. Kiusatuksi tulemisen on nähty olevan yhteydessä esimerkiksi kouluvaikeuksiin, tunne-elämän ongelmiin ja käyttäytymisen ongelmiin. Tämä vahvistaa ennakkotietoa siitä, että jokaiseen mahdol-

liseen kiusaamistapaukseen tulisi puuttua tilanteen vaatimalla vakavuudella mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Näin voidaan parantaa kiusatun henkilön sen hetkistä elämänlaatua sekä ennaltaehkäistä mahdollisia kauaskantoisia seurauksia kuten psyykkisiä ongelmia ja negatiivisia käyttäytymismalleja.

Opiskelijat myös kokivat, että vaikka henkilökunta on havainnut kiusaamista, he eivät puutu tilanteeseen. Henkilökunnalle tulisi järjestää erilaisia koulutuksia ja tiedotustilaisuuksia koulukiusaamisesta, jossa käsiteltäisiin myös uusia kiusaamisen muotoja. Koulutukset voitaisiin järjestää säännöllisesti kerran vuodessa ja tarpeen mukaan esimerkiksi uuden kiusaamismuodon ilmetessä. Koulutuksiin kutsuttaisiin opettajat, koska he kohtaavat eniten opiskelijoita, ja opiskelijahuollon työntekijät, koska he ovat päävastuussa opiskelijoiden kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Ennen vuosittaista koulutusta tulisi kartoittaa sen hetkinen kiusaamistilanne esimerkiksi kiusaamiskyselyllä. Koulutuksessa tulisi käsitellä kyselyn tuloksia, jotta koulutukseen osallistuvat saavat mahdollisimman ajankohtaista tietoa sen hetkisestä kiusaamistilanteesta ja yleisimmistä ilmenemismuodoista. Lisäksi tulisi tarjota erilaisia työvälineitä kiusaamistilanteiden tunnistamiseen ja varhaiseen puuttumiseen. Kiusaamistilanteiden tunnistamista helpottaa tieto sen hetkisistä kiusaamismuodoista eri koulutuksilla. Näin osataan tarkkailla opiskelijoiden käyttäytymistä ryhmässä ja tunnistetaan kiusaamisen merkit varhaisessa vaiheessa. Kiusaamistilanteisiin puuttuminen ei ole helppoa, joten henkilökuntaa tulisi rohkaista ja opastaa puuttumaan tilanteeseen välittömästi. Kiusaamistilanteisiin puuttumista voisi helpottaa esimerkiksi yhteisellä toimintasuunnitelmalla. Toimintasuunnitelmassa olisi vaihe vaiheelta ohjeet siihen kuinka käsitellä kiusaamistilanne.

Kiusaaminen kehittyi prosessin omaisesti kohti huippuaan ja se voi alkaa jo ryhmän ensimmäisestä tapaamisesta. Kiusaamisen prosessimaisuuden takia henkilökunnan tulisi tunnistaa kiusaamisen eri vaiheet ja oppilaskulttuurin normeista poikkeavat yksilöt. Vaikka kiusatuksi voi joutua kuka tahansa, niin yleensä kiusatuksi joutuu oppilaskulttuurin normeista poikkeava henkilö. Henkilökunnalle tulisi saada selkeä yhteinen linja, kuinka toimia kiusaamistilanteita havaittaessa. Yhteinen linja voi madaltaa henkilökunnan kynnystä puuttua kiusaamistilanteisiin ja selkeyttää tilanteen etenemistä, kun kaikki tietävät kuinka toimia.

Tutkimustulosten mukaan opiskelijat toivoivat korkeakoulukiusaamisesta tiedottamista ja sitä kautta keskustelun herättämistä aiheesta. Keskustelulla voitaisiin hävittää kiusaamisen salliva ilmapiiri ja luoda kiusaamisesta negatiivinen kuva sekä opiskelijoille että henkilökunnalle. Osa kyselyyn vastanneista totesi, ettei korkeakoulutasolla tapahdu kiusaamista ja ”kiusaaminen” koettiin liian voimakkaaksi termiksi. Tästä syystä olisi tärkeää tiedottaa sekä opiskelijoita että henkilökuntaa siitä, että kiusaamista tapahtuu myös korkeakoulutasolla. Tärkeää olisi huomioida myös kiusatun oma kokemus kiusaamisesta. Kaikki ihmiset ovat omia yksilöitään ja kokevat asiat eri tavalla. Toiselle harmiton pilailu voi jostain toisesta tuntua pahalta, jolloin hän voi kokea tullessaan kiusatuksi. Erilaisuuden korostaminen kiusaamisen kontekstissa on tärkeää, jotta tämän tyyppiset tilanteet voitaisiin estää. Keskustelua herättämällä voidaan myös tavoittaa kiusaamista kokeneet henkilöt, jotka halutessaan voivat saada vertaistukea toisistaan. Kyselyn mukaan vaikuttavia tiedottamisen keinoja ja keskustelun herättelijöitä ovat erilaiset kampanjat, teemapäivät ja kokemusasiantuntija vierailut. Lisää näkyvyyttä kiusaamisen ehkäisemiseksi saataisiin esimerkiksi kiusaamista vastaan kampanjoivilla julkisuuden henkilöillä.

Tutkimustulosten mukaan kiusaamisen ilmenemismuodoissa oli havaittavissa eroja sekä sukupuolten että koulutusten laitosten välillä. Miehet olivat kokeneet enemmän sanallista kiusaamista ja naiset sosiaalista eristämistä. Näiden asioiden tiedostaminen sekä mies- että naisvaltaisilla aloilla voisi edesauttaa kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Vastauksissa nousi esille se, että ryhmien sisällä muodostuneet ”kuppikunnat” tulisi saada hajotettua. Tämä koettiin erityisen tärkeäksi asiaksi etenkin naisvaltaisilla aloilla. Hajottamalla tiiviiksi muodostuneita ryhmittymiä voitaisiin ennaltaehkäistä sosiaalista eristämistä. Miesvaltaisilla aloilla olisi taas hyvä kertoa, että henkilön kokemukset ”harmittomasta läpäineistä” ovat erilaisia. Jokainen yksilö tulkitsee tilanteen eri tavalla ja saattaa herkemmin reagoida viattomaan vitsiin. Myös sukupuolisessa häirinnässä korostuu yksilön kokemus tilanteesta.

Ryhmäyttäminen ja luokkahengen ylläpitäminen ovat tärkeitä keinoja ennaltaehkäistä kiusaamista. Ryhmäyttämisen tarkoituksena on tutustuttaa opiskelijat toisiinsa, ja rakentaa ryhmälle hyvä ilmapiiri. Kyselyssä ryhmäyttäminen koettiin ensisijaisen tärkeäksi ja siihen tulisi panostaa enemmän. Tutorit ovat tärkeässä roolissa ryhmäytymisen onnistumisessa, joten heidän kouluttamiseensa tulisi panostaa enemmän esimerkiksi säännöllisillä koulutuksilla ja tapaamisilla. Tutortoimintaa ei myöskään tulisi keskittää

vain ensimmäiseen kouluviikkoon, vaan sitä olisi hyvä jatkaa läpi korkeakouluopintojen. Kyselyyn vastanneet toivoivat myös enemmän yhteistä tekemistä kaikkien koulutuksien kesken, jolloin olisi mahdollista laajentaa omaa sosiaalista verkostoa. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset harraste- ja yhdistystoiminnot, opiskelijajuhlat sekä yhteiset kokoontumiset kuten peli-illat. Tässäkin kohtaa nousi esille ryhmätöiden merkitys. Pääsääntöisesti ne koettiin hyvänä ryhmäytymisen keinona, mutta vain jos opettaja määrää ryhmät. Jos oppilaat saavat valita itse ryhmät, he todennäköisesti hakeutuvat läheisimpien ystäviensä kanssa samaan ryhmään. Tällöin muodostuu helposti ”kuppikuntia” joita on myöhemmin hankala rikkoo. Opettaja pystyy vaikuttamaan ”kuppikuntien” muodostumiseen jakamalla ryhmät niin, että samat henkilöt eivät ole aina samoissa ryhmissä.

Kiusaamiseen liittyy yleensä useampi tekijä, eikä sille ole yhtä selittävää syytä. Syitä lähdetään etsimään tavallisesti kiusaajan persoonallisuudesta tai muista yksilöllisistä ominaisuuksista. Kiusaajalla voi olla myös vaikeita ongelmia elämän eri osa-alueilla, joita hän purkaa kiusaamalla muita. Joidenkin kiusaajien kohdalla kiusaaminen jatkuu. Kiusaamiseen johtavat tekijät eivät poistu kiusaajasta, vaan kiusaaminen jatkuu koulutusasteelta toiselle. Esimerkiksi persoonallisuushäiriön omaavat kiusaajat eivät välttämättä pysty ratkaisemaan kiusaamiseen johtavia ongelmiaan ilman ammattiapua. Tämä voi olla yksi kiusaamisen jatkumoa selittävä tekijä. Kiusaamistilanteita selvittäessä tulisi auttaa sekä kiusattua että kiusaajaa. Kiusaamiskierteen katkaisemiseksi tulisi selvittää syyt, miksi kiusaaja kiusaa ja pyrkiä ratkaisemaan nämä ongelmat. Mikäli ongelmat saadaan ratkaistua, voitaisiin parantaa sekä kiusaajan että kiusatun kokonaisvaltaista hyvinvointia. Jos kiusaamiseen ei puututa aikaisessa vaiheessa tai ongelmia ei saada ratkaistua, voi kiusaaminen jatkua läpi korkeakoulun ja kiusaaja saattaa jatkossa olla potentiaalinen työpaikkakiusaaja. Kiusaamiseen voivat vaikuttavat myös ryhmätekijät kuten esimerkiksi roolit. Jos kiusaaja on omaksunut ryhmässä kiusaajan roolin, häneltä odotetaan tietynlaista käyttäytymistä ryhmässä. Ryhmän hajotessa kiusaajalla on mahdollisuus unohtaa kiusaajan rooli jos muiden ryhmäläisten luomat rooliodotukset poistuvat.

Aineistosta löytyi ryhmä (n=8), jotka ovat olleet kiusattuina ja kiusaajina sekä aiempiä koulu-aikoina, että korkeakoulussa. Tutkimuksessa ei kuitenkaan selviä onko henkilöt olleet samanaikaisesti kiusatun ja kiusaajan roolissa vai onko rooli vaihtunut jossain kohtaa. On mahdollista, että henkilö on kiusaajan ja kiusatun roolissa samanaikaisesti.

Esimerkkinä tilanne, jossa kiusattu ei hyväksy kiusatun asemaa vaan pyrkii toistuvasti kiusaajiensa ryhmään. Ryhmä johon yksilö pyrkii voi kokea provosoivan käytöksen kiusaamiseksi. Kiusaajan on myös mahdollista joutua tilanteeseen, jossa hänet sosiaalisesti eristetään käytöksensä vuoksi. Näin ollen kiusaaja voi kokea tullessa kiusatuksi, jolloin hän on kiusaajan ja kiusatun roolissa samanaikaisesti. Kaikki ihmiset ovat erilaisia ja on mahdollista, että kuka tahansa voi joutua kiusatuksi, myös kiusaaja. Näin ollen on mahdollista, että rooli vaihtuu kouluvuosien aikana.

Mikkelin ammattikorkeakoululle on laadittu hyvinvointiohjelma ja tasa-arvosuunnitelma. Näiden tarkoituksena on taata opiskelijoiden hyvinvointi ja tasa-arvoisuus. Kummassakaan ei kuitenkaan ole mainittu kiusaamista. Kiusaaminen tulisi liittää osaksi hyvinvointiohjelmaa ja tasa-arvosuunnitelmaa. Aluksi olisi hyvä määrittellä kiusaaminen ja kertoa, että sitä esiintyy myös korkeakoulussa. Tietoisuutta kiusaamisesta voitaisiin lisätä kertomalla ajankohtaisista kiusaamisen ilmenemismuodoista. Lisäksi mukaan voisi liittää ohjeet, kuinka kiusatun tulisi toimia kohdatessaan kiusaamista ja kuinka muiden tulisi toimia kiusaamistilanteita havaitessa.

Kiusaaminen on vanha, jatkuva ja ajan mukana muotoutuva ilmiö. Yleisimmät kiusaamisen ilmenemismuodot ovat pysyviä ja niiden rinnalle kehittyy ajan mukana uusia ilmiöitä. Kiusaamiseen johtaa useat eri tekijät ja kuka tahansa voi joutua kiusaamisen kohteeksi. Naiset kuitenkin kokevat enemmän kiusaamista vaikka tutkimusten mukaan he eivät itse koe kiusaavansa. Yksiselitteisesti ei voida sanoa, että vain miehet kiusaisivat. Onko siis niin, että naiset eivät halua myöntää kiusaavansa, vai eivätkö he tunnista itsestään kiusaajan piirteitä eikä sitä kautta ymmärrä kiusaavansa. Kiusaaminen terminä on todella vahva ja se voi olla yksi selittävä tekijä sille, että naiset eivät tunnista tai halua tunnistaa sitä itsestään. Kiusaamista lievempi termi voisi auttaa kiusaajaa tunnistamaan itsestään kiusaajan merkit. Toisaalta kiusaaminen on vakava ilmiö ja sitä kuvaavan termin tulee myös olla vahva.

Tutkimuksen avoimissa kysymyksissä tuli esille se, että opiskelijat kokivat vertaistason ulkopuolista kiusaamista henkilökunnan taholta. Jatkotutkimuksena voitaisiin selvittää kuinka moni opiskelija kokee tullessa kiusatuksi henkilökunnan taholta. Vastaavaa tutkimusta voitaisiin tehdä käänteisesti eli kuinka moni opettaja kokee tullessa kiusatuksi opiskelijoiden taholta. Korkeakoulukiusaaminen on vähän tutkittu aihealue, joten olisi erityisen tärkeää saada se valtakunnallisesti esille, sekä tutkimuskohteeksi

muihin korkeakouluihin. Yhtenä opinnäytetyön jatkokehittämisen aiheena voisi olla yhtenäisen toimintasuunnitelman laatiminen korkeakouluihin. Tutkimustulokset osoittivat myös, että osa aiempina kouluaikoina kiusanneista opiskelijoista jatkoi kiusaamista myös korkeakoulussa. Näin ajatellen on mahdollista, että nämä henkilöt jatkavat kiusaamista myös työelämässä. Jatkotutkimusideana olisi hyvä kartoittaa, kuinka moni korkeakoulussa kiusannut jatkaa kiusaamista myös työelämässä, ja onko kiusaamisen jatkumo mahdollista pysäyttää.

LÄHTEET

Aalto, Mikko 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Tampere: My Generation.

Aaltonen, Marjo, Ojanen, Tuija, Vihunen, Riitta & Vilèn, Marika 2003. Nuoren aika. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Aho, Sirkku & Laine, Kaarina 1997. Minä ja muut – kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otavan kirjapaino.

Forss, Marko 2014. Fobban sosiaalisen median selviytymisopas. Helsinki: GPS group.

Fowler, Floyd J 2009. Survey research methods. California: SAGE Publications.

Haikala, Kasper & Korvinen Vesa 2014. Opiskelijoiden kokemuksia koulukiusaamisesta Kajaanin ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyö. Kajaanin ammattikorkeakoulu. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/80585/Korvinen_Vesa-Haikala_Kasper.pdf?sequence=1. Ei päivitystietoa. Luettu 23.6.2015

Hamarus, Päivi 2006. Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Hamarus, Päivi 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.

Havanka, Mira 2011. Minäkö kiusaaja? Kiusaamiskysely Saimaan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoille. Opinnäytetyö. Saimaan ammattikorkeakoulu. <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/36911/Mira%20Havanka%20kiusaamiskysely%20Saimaan%20ammattikorkeakoulun%20opiskelijoille.pdf?sequence=1>. Ei päivitystietoa. Luettu 23.6.2015

Heikkilä, Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. Porvoo: Edita Publishing Oy.

Herkama, Sanna 2012. Koulukiusaaminen. Loukkaavat vuorovaikutusprosessit oppilaiden vertaissuhteissa. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Holmberg-Kalenius, Tina 2008. Elämää koulukiusaamisen jälkeen. Jyväskylä: Gummerus Kustannus Oy.

Holopainen, Martti & Pulkkinen, Pekka 2013. Tilastolliset menetelmät. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Holopainen, Martti, Tenhunen, Lauri & Vuorinen, Pertti 2004. Tutkimusaineiston analysointi ja SPSS. Järvenpää: Yrityssanoma Oy.

Höistad, Gunnar 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Karjalainen, Leila 2010. Tilastotieteen perusteet. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Kautonen, Elina & Laine Karoliina 2011. Tutkimus koulukiusaamisesta- kiusataanko Diakonia – ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyö. Diakonia – ammattikorkeakoulu. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/29395/Kautonen_Elina_Laine_Karoliina.pdf?sequence=1. Ei päivitystietoa. Luettu 23.6.2015.

Kess, Kaija & Ahlroth, Minea 2012. Epäasiallinen kohtelu – häirintä ja syrjintä työyhteisössä. Jyväskylä: Edita Publishing Oy.

Kess, Kaija & Kähönen, Minea 2010. Häirintä työpaikalla – työpaikkakiusaamisen selvittäminen ja siihen puuttuminen. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kinnunen, Kati & Manninen, Anne 2015. ”On sillä väliä” Kyselytutkimus kiusaamisesta Karelia – ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Opinnäytetyö. Karelia – ammattikorkeakoulu. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/88690/Kinnunen_Kati.pdf?sequence=1. Ei päivitystietoa. Luettu 23.6.2015.

Kiusaamisen määrittely. Keski-Suomen Osaava. WWW-dokumentti. <https://peda.net/hankkeet/ksosaava/vaakamalli/koulutuskerta-1/teoria/km>. Ei päivitystietoa. Luettu 26.9.2015

Kiusaamisen seuraukset. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. WWW-dokumentti. <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/kiusaamisen-seuraukset/> Ei päivitystietoa. Luettu 23.6.2015.

Kiusaamisen seuraukset. 2014. Työterveyslaitos. WWW-dokumentti. http://www.ttl.fi/fi/tyoyhteiso_ja_esimiestyo/tyopaikkakiusaaminen/kiusaamisen_seuraukset/sivut/default.aspx. Päivitetty 16.5.2014. Luettu 23.6.2015.

Kopakkala, Aku 2011. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kuka kiusaa, ketä kiusataan? Mannerheimin Lastensuojeluliitto - Vanhempainnetti. WWW-dokumentti. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/koulukiusaaminen/kuka_kiusaa_keta_kiusataan/. Ei päivitystietoa. Luettu 24.6.2015.

Kunttu, Kristina & Pesonen, Tommi 2012. Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2012. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö. Tutkimuksia 47. WWW-dokumentti. http://www.yths.fi/filebank/1864-KOTT_2012_verkkoon.pdf. Ei päivitystietoa. Luettu 3.10.2015.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoa. Luettu 28.3.2015.

Lapsen oikeuksien sopimus: Suomen toinen määräaikaishetki. Ulkoasiainministeriö. WWW-dokumentti. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=68151>. Päivitetty 19.9.2006. Luettu 31.7.2015.

Lehtonen, Jukka 2003. Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Helsinki: Yliopistopaino.

Markkanen, Eeva-Liisa 2012. Kuulun! Välineitä ryhmän toiminnan tukemiseen. Mannerheimin lastensuojeluliitto. WWW-dokumentti. http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/59dc91fb5fa2d7118ee97c0e8482b343/1428751173/application/pdf/15493454/MLL%20Kuulun_www.pdf. Ei päivitystietoa. Luettu 11.4.2015.

Menetelmäpolkuja humanisteille a. Survey. Jyväskylän yliopisto. WWW-dokumentti. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/survey>. Ei päivitystietoa. Luettu 27.1.2015.

Menetelmäpolkuja humanisteille b. Teemoittelu. Jyväskylän yliopisto. WWW-dokumentti. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>. Ei päivitystietoa. Luettu 30.7.2015.

Miksi joku kiusaa? Mannerheimin Lastensuojeluliitto – Nuorten netti. WWW-dokumentti. <http://www.mll.fi/nuortennetti/kiusaaminen/miksi/>. Ei päivitystietoa. Luettu 24.6.2015.

Mistä kiusaaminen johtuu? Vanhempien opas. WWW-dokumentti. http://www.kivakoulu.fi/mista_kiusaaminen_johtuu. Ei päivitystietoa. Luettu 24.6.2015.

Mitä kiusaaminen on? Vanhempien opas. WWW-dokumentti. http://www.kivakoulu.fi/mita_kiusaaminen_on. Ei päivitystietoa. Luettu 30.7.2015.

Mitä kiusaaminen on? Mannerheimin lastensuojeluliitto. WWW-dokumentti. <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/mita-kiusaaminen-on/>. Ei päivitystietoa. Luettu 23.6.2015.

Mäntylä, Niina, Kivelä, Jonna, Ollila, Seija & Perttola Laura 2013. Pelastakaa koulu-kiusattu! Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Nettikiusaaminen. WWW- dokumentti. Mannerheimin lastensuojeluliitto. <http://www.mll.fi/kasvattajille/mediakasvatus/tietoa-kasvattajille/nettikiusaaminen/>. Ei päivitystietoa. Luettu 3.11.2014.

Nousiainen, Päivi & Nyström, Mirva 2006a. Koulukiusaamisen seuraukset – Kestääkö pää? WWW-dokumentti. <http://www.nettineuvo.fi/index.asp?language=1> Päivitetty 21.6.2006. Luettu 23.6.2015.

Nousiainen, Päivi & Nyström, Mirva 2006b. Masennus ja itsetuhoisuus. WWW-dokumentti. <http://www.nettineuvo.fi/index.asp?language=1> Päivitetty 21.6.2006. Luettu 23.6.2015.

Olweus, Dan 1992. Kiusaaminen koulussa. Keuruu: Otava.

Pietiläinen, Rauni (toim.) 1999. Kiusaajia ja kiusattuja työpaikalla. Helsinki: Työterveyslaitos.

Punamäki, Raija-Leena, Tirri, Kirsi, Nokelainen, Petri & Marttunen, Mauri 2011. Koulusurmat. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.

- Pörhölä, Maili 2011a. Kouluaikeisten kiusaamiskokemusten vaikutus nuorena aikuisiässä. Teoksessa Kunttu, K., Komulainen, A., Makkonen, K. & Pynnönen, P. (toim.). Opiskeluterveys. Porvoo: Bookwell Oy, 46 – 48.
- Pörhölä, Maili 2011b. Kiusaaminen opiskeluyhteisössä. Teoksessa Kunttu, K., Komulainen, A., Makkonen, K. & Pynnönen, P. (toim.). Opiskeluterveys. Porvoo: Bookwell Oy, 166 – 168.
- Pörhölä, Maili 2010. Korkeakouluopiskelijoiden kiusaamiskokemukset. Power Point. http://www.yths.fi/filebank/662-Porhola_Maili_Kiusaamiskokemukset.pdf. Päivitetty 7.9.2013. Luettu 24.6.2015.
- Pörhölä, Maili 2008. Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä – miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille? Teoksessa Autio, M., Eräranta, K., Myllyniemi, S. (toim.). Polarisoituva nuoruus? Helsinki: Hakapaino Oy, 94 – 104.
- Reinboth, Camilla 2006. Tunnista ja torju työpaikkakiusaaminen. Helsinki: Yrityskirja Oy.
- Rikoslaki 21.4.1995/578. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoa. Luettu 23.6.2015.
- Ryhmyttämisopas. MAST. WWW-dokumentti. <http://www.mastohjaus.fi/pdf/Ryhmyttamisopas.pdf>. Ei päivitystietoa. Luettu 26.9.2015.
- Saarikoski, Helena 2001. Mistä on huonot tytöt tehty? Helsinki: Tammi.
- Salmivalli, Christina 2005. Kaverien kanssa – Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Salmivalli, Christina 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Juva: WS Bookwell Oy.
- Salmivalli, Christina 1996. Vuorovaikutus ryhmässä. Teoksessa Sarkkinen, Mirja (toim.) Psykologia – johdantokurssi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 108 – 116.
- Seksuaalinen häirintä. Mannerheimin lastensuojeluliitto. WWW-dokumentti. <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaisuinen/seksuaalinen-hairinta/>. Ei päivitystietoa. Luettu 23.6.2015.
- SPSS Finland Oy. 2011. Oppilaitokset. WWW- dokumentti. <http://www.spss.fi/oppilaitokset>. Ei päivitystietoa. Luettu 12.2.2015.
- Suomi on onnistunut vähentämään koulukiusaamista KiVa Koulu – ohjelman avulla. Suomen suurlähetystö. WWW-dokumentti. <http://www.finlandia.es/Public/default.aspx?contentid=327624&culture=fi-FI>. Päivitetty 28.5.2015. Luettu 31.7.2015.
- Tuomi, Jouni 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Tammi.

Työolobarometri - Syksy 2013. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriö. WWW- dokumentti. http://www.tem.fi/files/40839/TEMjul_32_2014_web_09092014.pdf. Päivitetty 15.9.2014. Luettu 13.1.2015.

Työterveyslaitos 2014a. Kiusaamisen ilmenemismuotoja. WWW-dokumentti. http://www.ttl.fi/fi/tyoyhteiso_ja_esimiestyo/tyopaikkakiusaaminen/ilmenemismuotoja/sivut/default.aspx. Päivitetty 16.5.2014. Luettu 28.3.2015.

Työterveyslaitos 2014b. Työpaikkakiusaaminen ilmiönä. WWW-dokumentti. http://www.ttl.fi/fi/tyoyhteiso_ja_esimiestyo/tyopaikkakiusaaminen/tyopaikkakiusaaminen_ilmiona/sivut/default.aspx. Päivitetty 29.4.2014. Luettu 28.3.2015.

Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoa. Luettu 11.4.2015.

Vartia-Väänänen, Maarit 2003. Workplace bullying - A study on the work environment, well-being and health. People and Work Research reports 56. University of Helsinki. <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/hum/psyko/vk/vartia-vaananen/workplac.pdf>. Ei päivitystietoa. Luettu 24.6.2015

Vilkkä, Hanna 2011. Seksuaalinen häirintä. Juva: Bookwell Oy.

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoa. Luettu 11.4.2015.

Mikkelin ammattikorkeakoulu – koulukiusaamisen kyselylomake

Pyydämme teitä ystävällisesti vastaamaan Mikkelin ammattikorkeakoulua käsittelevään koulukiusaamiskyselyyn. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja kyselylomakkeet hävitetään käsittelyn jälkeen. Vastaa nimettömästi ja ympyröi vastauksesi.

Taustatiedot

1. Ikä _____ vuotta
2. Sukupuoli
1 Nainen
2 Mies
3 Muu
3. Opiskeluala
1 Insinööri, prosessi- ja materiaalitekniikka tai materiaalitekniikka
2 Insinööri, sähkö- ja automaatiotekniikka
3 Insinööri, talotekniikka
4 Insinööri, ympäristötekniikka
5 Metsätalousinsinööri, metsätalous
6 Restonomi
7 Sairaanhoidtaja
8 Sosionomi
9 Terveystenhoitaja
10 Tradenomi, liiketalous
11 Tradenomi, tietojenkäsittely
12 Yhteisöpedagogi
4. Aloitusvuosi
20_____ 1 Syksy 2 Kevät

Kokemukset kiusaamisesta

Tässä kyselyssä kiusaaminen määritellään seuraavasti (Maili Pörhölä 2008):

”Oppilas joutuu yhden tai useamman muun oppilaan toistuvan loukkaamisen, vahingoittamisen ja/tai syrjimyksen kohteeksi pystymättä puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun.”

5. Minkä verran sinua on kiusattu aiempina kouluaikoinasi? (Peruskoulu, lukio, toisen asteen ammatilliset opinnot)
0 Ei ollenkaan
1 Enintään vuoden ajan
2 Useita vuosia
6. Minkä verran sinä olet kiusannut aiempina kouluaikoinasi toisia oppilaita? (Peruskoulu, lukio, toisen asteen ammatilliset opinnot)
0 En ollenkaan
1 Enintään vuoden ajan
2 Useita vuosia
7. Oletko korkeakouluopiskelusi aikana kokenut olevasi yhden tai useamman muun opiskelijan kiusaamisen kohteena?
0 En koskaan
1 Satunnaisesti
2 Usein

8. Oletko korkeakouluopiskelusi aikana mielestäsi itse kiusannut jotakuta toista opiskelijaa tai toisia opiskelijoita?

- 0 En koskaan
1 Satunnaisesti
2 Usein

9. Oletko havainnut toisten opiskelijoiden kiusaavan jotakuta toista opiskelijaa korkeakouluopintojesi aikana oppilaitoksessasi?

- 0 En koskaan
1 Satunnaisesti
2 Usein

10. Jos olet kokenut kiusaamista korkeakoulussa, millaista se on ollut?

	Ei koskaan	Satunnaisesti	Usein
a) Sanallista kiusaamista (esim. nimittelyä, uhkailua)	0	1	2
b) Fyysistä vahingoittamista	0	1	2
c) Omaisuutesi vahingoittamista	0	1	2
d) Kaverisuhteidesi vahingoittamista tai sosiaalista eristämistä (esim. syrjintää, ulkopuolelle jättämistä)	0	1	2
e) Teknologiavälitteistä loukkaamista tai häirintää (esim. internetin tai puhelimen avulla)	0	1	2
f) Henkilökohtaisiin ominaisuuksiisi (esim. ulkonäköön, ikään, sukupuoleen, uskuntoon, taustaan) liittyvää pilkkaamista tai arvostelua	0	1	2
g) Sukupuolista häirintää (esim. ei-toivottu fyysinen koskettelu, vihjailevat eleet tai viestit, alentava nimittely)	0	1	2
h) Jotakin muuta? Millaista?	0	1	2

11. Miten haluaisit, että kiusaamiseen puututaan?

12. Kuinka sitä voitaisiin ehkäistä? Ideoita?

13. Nyt on sana vapaa! Voit kertoa kiusaamiseen liittyvistä kokemuksista.